

Innst. S. nr. 214.

(1998-99)

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om rikare mål. Om einskapskolen, det likeverdige opplæringstilbudet og ein nasjonal strategi for vurdering og kvalitetsutvikling i grunnskolen og den vidaregåande opplæringa.

St.meld. nr. 28 (1998-99).

Til Stortinget.

1. SAMMENDRAG

Departementet drøfter i meldingen opplæringstilbudet i grunnskolen ut fra målet om å gi alle likeverdig opplæring i tråd med prinsippene for enhetsskolen, jf. Stortingets vedtak 5. juni 1997. Når det gjelder vidaregåande opplæring og Reform 94, viser departementet til St.meld. nr. 32 (1998-99). Handlingsplanen for rekruttering og stabilisering i læreryrket vil bli tatt opp i en separat melding våren 1999.

Videre legger departementet i meldingen fram en samlet nasjonal strategi for vurdering og kvalitetsutvikling. Planen omfatter så vel grunnskole som vidaregåande opplæring, jf. Moe-utvalget og Budsjett-innst. S. nr. 12 (1998-99).

Meldingens første del inneholder en gjennomgang av ressursinnsatsen og av viktige rammevilkår, læringsresultater og læringsmiljø i grunnskolen. Kommunenes ressursinnsats varierer. Men det er få som ligger langt under eller langt over gjennomsnittet pr. elev. Variasjonene skyldes i hovedsak forskjeller i inntektsgrunnlag og strukturelle forhold knyttet til geografi og bosetting. Departementet peker på at høye driftsutgifter ikke nødvendigvis er uttrykk for en høy prioritering av sektoren, men for eksempel kan skyldes bosettingsmønsteret. Innhentet informasjon om læringsresultater og læringsmiljø viser til dels store forskjeller innenfor og mellom grupper, klasser, skoler og kommuner. Det er vanskelig å finne entydige sammenhenger mellom ulike rammefaktorer og elevenes læringsutbytte. Læren synes å ha mest å si for læringsutbyttet.

Departementet mener at gjennomgangen ikke gir grunnlag for å konkludere med at det likeverdige grunnskoletilbudet sett under ett er i fare eller at forskjellene medfører alvorlige brudd på lovfestede krav til kommunene. Departementet ser likevel behov for å følge utviklingen nøye. Kommunaldepartementet har

nylig sendt en rapport på høring som vurderer nye bosettingskriterier i inntektssystemet. Departementet vil se dette i sammenheng med bl.a. grendeskoleproblematikken.

I meldingens annen del legger departementet fram en nasjonal strategi for vurdering og kvalitetsutvikling i grunnskole og vidaregåande opplæring. Et systematisk utviklingsarbeid på alle nivåer er nødvendig. Vurdering og utviklingsarbeid skal gi bedre opplæring og være med på å utvikle skoler/lærebedrifter som lærende institusjoner. Vekten ligger på kunnskapsinnhenting og læringsprosesser. Informasjonen skal ikke brukes som grunnlag for ekstern kontroll eller rangering av institusjoner. Vurderingsarbeidet lokalt er bærebjelken i den nasjonale strategien. Kommunikasjonen mellom institusjonsnivå, kommunalt og statlig nivå skal bedres. Rapportering/dokumentasjon må bli mer tjenlig slik at unødig papirarbeid kan unngås.

Departementet omtaler i meldingen ulike statlige initiativer og tiltak som skal utfylle og støtte opp om det lokale arbeidet med vurdering og kvalitetsutvikling i grunnskole og vidaregåande opplæring. Departementet understreker at det gjøres mye godt vurderingsarbeid i skolen i dag og vil bygge vidare på dette. FoU-arbeid knyttet til vurderings- og kvalitetsarbeid i skole og lærebedrift skal styrkes. I samarbeid med bl.a. Kommunenes Sentralforbund og lærerorganisasjonene vil departementet i 1999 sette i gang et bredt utviklingsprosjekt innenfor vidaregåande opplæring, og videre invitere til samarbeid om et eget handlingsprogram for FoU i grunnskolen.

Departementet ønsker å motvirke økt prøvepress i skolen og at prøveresultater blir brukt til å rangere skoler. Oppgaver og prøver skal primært ha en læringsfunksjon. Departementet vil bl.a. satse på forsøk med alternative vurderings- og prøveformer, vurdering uten

karakterer på ungdomstrinnet med hjemmel i forsøksparagrafen i opplæringsloven, og forsøk med diagnostiske kartleggingsprøver. Didaktisk og fagdidaktisk forskning med vekt på klasseromspektivet skal settes i gang.

De statlige utdanningskontorene skal gjennom tilsynsfunksjonene få styrket sin rolle som samtalepart og rettleider for kommunene/fylkeskommunene om lokale utviklingsoppgaver. En viktig oppgave for kontorene skal være å gå inn i dialog med kommuner/fylkeskommuner og skoler om utvikling av gode rutiner for systematisk vurderings- og kvalitetsutviklingsarbeid. Den nåværende organisering av utdanningskontorene blir opprettholdt.

Mht. øvrig ekstern deltakelse i lokalt arbeid skal det gjennomføres et treårig forsøksprosjekt i enkelte fylker. Forsøket går ut på at bredt sammensatte grupper skal delta som samtalepart og ressurspersoner for skoler og kommuner/fylkeskommuner i arbeidet med vurdering og kvalitetsutvikling. Gruppedeltakerne skal ha ulik bakgrunn, med og uten pedagogisk fagkompetanse. Rapporter fra enkeltskoler skal ikke offentliggjøres. Målet er å fremme utvikling, ikke inspeksjon og kontroll. Forsøket skal følges opp av et uavhengig forskningsmiljø.

En nasjonal elektronisk ressursbank og møteplass for erfaringsutveksling skal videreutvikles. Departementet vil videre gå inn på systematiske område-gjennomganger. Disse vil bl.a. gjelde organiseringen og innholdet på ungdomssteket i grunnskolen, ITK som pedagogisk redskap, differensiering og tilpassing av opplæringen, samt forebygging og mestring av negativ atferd i skolen. Endelig vil departementet supplere den nåværende informasjons- og rapporteringspraksis med en bred utdanningspolitisk melding til Stortinget annenhvert år.

Departementet mener dagens ansvarsdeling på utdanningsfeltet ikke sikrer god nok koordinering av arbeidet med nasjonal vurdering og kvalitetsutvikling. Erfaringsoverføringen er svak, og det er overlappende kompetanse i forvaltningen. Departementet går derfor inn for å samle oppgaver med relevans og sammenheng ett sted. Et bredt faglig miljø skal skapes ved å slå sammen Nasjonalt læremiddelsenter, Eksamenssekretariatet og deler av departementet til et nytt nasjonalt utviklingssenter. Departementet mener at man dermed kan oppnå en generell kvalitetsutvikling i hele sektoren, bedre samordning av faglige og økonomiske ressurser, klarere målretting av statens innsats og styrking av det faglig-pedagogiske rettleidningsstilbudet.

Senteret skal koordinere utviklings- og vurderingsaktivitetene for grunnskolen og den videregående opplæringen. Senteret vil ha en faglige støttefunksjon overfor skoler/lærebedrifter og kommuner/fylkeskommuner og bl.a. utvikle rettleidningsmaterieell, nettbaserte systemer og hjelpemidler for læreren/instruktørens vurderingsarbeid. Videre vil senteret ha brede informasjonsoppgaver - innhente data, spre informasjon og erfaringer, få utført oppdragsforskning og bru-

kerundersøkelser m.v. Senteret vil overta de oppgaver som i dag utføres av Nasjonalt læremiddelsenter og Eksamenssekretariatet, bl.a. læremiddelutvikling, godkjenning av lærebøker, eksamener, prøver og andre oppgaver knyttet til vurdering. Forvaltningsoppgaver det er aktuelt å overføre fra departementet gjelder bl.a. evalueringsarbeid, sider ved læreplanarbeidet og godkjenning av lærerkompetanse. Senteret vil også få oppgaver knyttet til anbudsrunder og kontakt med forskningsmiljøene.

Nasjonalt utviklingssenter skal etter dette arbeide med informasjon, pedagogiske utviklingstiltak, vurdering og resultatoppfølging. Organisatorisk modell må velges bl.a. ut fra dette. Departementet mener et eget styre vil bidra til å gi senteret rimelig grad av fristilling. Rammer for virksomheten og instruks for styret vil bli fastsatt av departementet. Departementet vil fortsatt ha det overordnede ansvar for å se til at systemet for vurdering og kvalitetsutvikling fungerer som det skal.

Departementet mener at 1. august 2000 vil være et høvelig tidspunkt for å iverksette etableringen av det nasjonale utviklingssenteret. Snarlig samlokalisering er ønskelig. Overgangskostnader må påregnes i størrelsesorden 3 - 5 mill. kroner.

Det er i meldingen forutsatt at den statlige medvirkning i en nasjonal strategi for vurdering og kvalitetsutvikling, herunder opprettelse av et nasjonalt utviklingssenter, skal skje innenfor dagens økonomiske rammer. Utviklingskostnadene vil være bestemt av hvilke tiltak som blir satt i verk til enhver tid. Rammene for videreføring og prioritering av nye oppgaver og tiltak vil bli behandlet i budsjettssammenheng.

2. KOMITEENS MERKNADER

Komiteen viser til at meldingen bygger på at alle barn og unge skal ha en likeverdig opplæring, uavhengig av foreldrenes økonomi, bosted, etniske opprinnelse og religion.

Komiteen understreker at dette innebærer at alle barn skal ha like muligheter til å utvikle seg etter egne evner, utviklingsnivå og behov. Opplæringen skal ta utgangspunkt i og tilpasses eleven. Opplæringen skal være individuelt tilpasset med et betydelig rom for lokalt mangfold. På bakgrunn av dette prinsipp og behandlingen av St.meld. nr. 47 (1995-96) Om elevvurdering, skolebasert vurdering og nasjonalt vurderingssystem, jf. Innst. S. nr. 96 (1996-97), gjorde Stortinget følgende vedtak:

"Stortinget ber Regjeringen komme tilbake til spørsmålet om oppbygging av et nasjonalt vurderingssystem for grunnskolen i sammenheng med sak om evaluering av Reform 97 som skal legges frem for Stortinget våren 1997."

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti

og Venstre, vil peke på at vi står midt i arbeidet med å realisere to store utdanningsreformer. Grunnskole og videregående skole har fått en felles opplæringslov og en felles generell læreplan. Enhetsskoletenkningen preger langt på vei også videregående skole. De fleste vil være under opplæring i 13 år, og opplæringen skal tilpasses elevenes evner og forutsetninger. Flertallet vil understreke at gjennomføringen av reformene krever omorganisering og nye arbeidsmåter. Skolen som institusjon må være en lærende organisasjon.

Flertallet vil peke på at endringer ikke er mulige uten et omfattende utviklingsarbeid knyttet til den enkelte skole, eller til grupper av skoler. Flertallet mener i likhet med departementet at det er viktig å se både skole/bedriftsbasert vurdering og elevvurdering i et utviklingsperspektiv. Det vil kreve kreativitet, samarbeid og ikke minst entusiasme hos de som skal utføre arbeidet. Skolens medarbeidere må både stimuleres og inspireres i arbeidet med å videreutvikle enhetsskolen som et grunnleggende element i vårt demokrati. I et slikt perspektiv vil flertallet finne det betenkelig om man velger å bruke mye tid og oppmerksomhet på å konstruere et vurderingssystem med kontroll som sitt viktigste grunnlag. Flertallet mener at målet med vurdering er læring og forbedring. Derfor skal ikke vurdering være et mål i seg selv. Debatten om vurdering må heller ikke overskygge den utfordring skolen står overfor når det gjelder å gi barn og unge kunnskap, ferdigheter, holdninger, tro på seg selv og optimisme til å være med på å tilrettelegge et godt liv for seg selv og andre, og til å bidra til en positiv utvikling av samfunnet. Debatten om vurdering må ikke ta oppmerksomheten bort fra hvordan skoler skal videreutvikles innenfra med en positiv støtte fra nærmiljø, lokale og sentrale politiske miljøer.

Elevene må i økende grad gjennom å velge arbeidsform og arbeidsmetode gis mulighet til å ta ansvar for egen læring. Å planlegge, sette opp mål og vurdere i hvilken grad man når målene, blir etter flertallets mening en viktig del av læringsarbeidet. Samtidig vil samarbeid om oppgavene bidra til å utvikle demokratiske holdninger. Lærerens oppgave er å tilrettelegge for læring, gi inspirasjon og hjelpe til i elevenes søken etter ny kunnskap. Slik blir lærerne ledere for elevenes læring. Utvikling av den demokratiske skole krever refleksjon og bevissthet om de sentrale oppgavene og om hvordan disse oppgavene kan virkeliggjøres i skolens hverdag. Men skolene trenger inspirasjon og assistanse i arbeidet.

Flertallet vil for øvrig slutte seg til det som er hovedintensjonen med meldingen, nemlig å sikre at elevene får et læringsutbytte som er i samsvar med loven og læreplanene og i størst mulig grad blir tilpasset den enkelte elevs evner og anlegg. Ikke minst må hensynet til elever med svake forutsetninger innebære at det offentlige bør ha dette under spesiell oppsikt. Det er etter flertallets mening disse som taper mest når skole eller lærer svikter. Det er videre viktig at elevenes

opplevelse av læringsprosessen er positiv, også for å støtte opp under lysten til livslang læring.

Flertallet vil understreke at staten fastsetter de nasjonale mål, etterspør resultater på forskjellige områder og iverksetter nasjonal satsing, men det er opp til kommunesektoren å definere redskapene for utviklingsarbeidet.

Flertallet ser det slik at ved å skyve valget av vurderingssystem over på lokale myndigheter alene, legges også veien åpen for de lokale myndigheter som primært ønsker kontrollfunksjoner. Flertallet vil understreke at skolen må stimuleres til kontinuerlig utviklingsarbeid, ikke til overvåking uten et konstruktivt formål.

Flertallet er opptatt av at det fortsatt må være øremerket ressurser til kompetanseutviklingsformål i skolen over statsbudsjettet, som stimulans til forsøks- og utviklingsarbeid og etterutdanning i kommunene. Oppfølging av intensjonene i meldingen stiller sterkere krav enn før til både det statlige nivå og kommunenivået når det gjelder veiledningskompetanse og ressurser til utviklingsformål. Flertallet viser til Moeutvalgets understrekning av kommunenes ansvar på dette området og forutsetter at dette følges opp gjennom prioritering og hensiktsmessig organisering lokalt.

Flertallet vil understreke at undersøkelser og forskning viser at viktige faktorer bak skoleprestasjoner ligger utenfor skolen, og de ulike faktorene som er avgjørende for læring, er både kompliserte og til dels også ukjente. De eksterne faktorene fungerer under hele utdanningsprosessen, og det er neppe mulig å få et korrekt bilde av det skolen tilfører alene. For skolens erklærte målsetting er derfor forhold ved selve prosessen like viktige som de "resultater" vi kan måle. Etter flertallets mening kan vi ikke "kvalitetssikre" resultater, bare visse sider ved opplæringen.

Videre understreker flertallet at forskning knyttet opp til den totale læringssituasjonen er viktig. Men forskningen må ikke snevres inn til bare didaktisk forskning, når det som foreligger av forskningsresultater peker i retning av at også andre forhold er viktige i skolesammenheng. Flertallet mener at det skal stimuleres til mer generell forskningsbasert forsøksvirksomhet. Her bør matematikkundervisningens nåværende former også vurderes kritisk.

Flertallet vil vise til at det er viktig å følge opp internasjonale organisasjoners arbeid med utdannings spørsmål. Men dette må ikke få som konsekvens at det innføres alternative læreplaner til våre nasjonale planer.

Flertallet viser til at meldingen legger til grunn en del sentrale overordnede premisser for vurderings- og kvalitetsarbeidet. Det fremheves bl.a. at arbeidet skal:

- fremme utvikling, ikke fokusere på kontroll og rangering,
- relateres til gjeldende lov- og læreplanverk,

- sikre god kommunikasjon mellom involverte grupper og nivåer,
- motvirke byråkrati,
- sikre at innhentet informasjon er tilstrekkelig og har praktisk nytteverdi, og
- stimulere til utviklings- og nyskappingsarbeid.

Flertallet vil understreke at det i utformingen av en nasjonal strategi for vurdering og kvalitetsutvikling både må tas hensyn til nasjonale mål og til de kunnskaper og erfaringer som allerede er ervervet i skole og lærebedrift. Flertallet mener det er viktig at de forskjellige former for tiltak på området blir sett i sammenheng og videreutviklet, og at de bygger på rapportering fra lokale ledd. Det overordnede ansvar for dette må ligge i departementet.

Flertallet slutter seg til disse prinsippene og vil presisere at de må forstås som forpliktende for arbeidet både på skolenivå, kommunenivå og statlig nivå.

Flertallet har merket seg at meldingen fastslår at det i løpet av de siste årene er blitt gjort mye godt vurderingsarbeid i skole og lærebedrift. Med utgangspunkt i forskrift om skolebasert vurdering har mange skoler utviklet interessante og gode modeller for å vurdere og forbedre egen praksis innenfor bl.a. læringsresultat, arbeidsformer, kompetansebehov, lederskap og strategisk planlegging.

Flertallet mener at det må utvikles et system for nasjonal rapportering basert på begrensede og sammenlignbare nøkkeltall. Kvalitative data som skal rapporteres, eksempelvis om likestilling og miljøspørsmål, må gjenspeile nasjonalt prioriterte satsningsområder for kvalitetsutvikling. På denne måten får en sammenlignbar informasjon som gir bakgrunn for å foreta nødvendige politiske prioriteringer. Flertallet minner om at skolene opplever en tiltakende rapporteringsplikt. Det er derfor avgjørende at de ulike nivåer samarbeider om rutiner og utvikling av nøkkeldata som trengs for å vurdere tilstand og utviklingsbehov, slik at en unngår unødvendig byråkrati og frustrasjon på skole- og kommune/fylkeskommunenivå. Flertallet ber departementet legge til rette for dette.

Flertallet vil understreke at med en hensiktsmessig arbeidsdeling mellom skole og lærebedrift, kommune/fylkeskommune og stat vil de foreslåtte tiltak sammen føre til en kvalitetsheving av opplæringen.

Flertallet mener at alle skoler skal definere sin pedagogiske og utdanningspolitiske plattform innenfor rammer som lover, læreplaner og politiske vedtak gir rom for. Dette er viktig for å skape økt bevissthet om skolens prioriteringer og i arbeidet med den skolebaserte vurdering. De ulike parter i skolen skal delta i arbeidet som skal være en del av skolens utviklings- og vurderingsarbeid. Det er viktig at det foregår en systematisk egenvurdering hos lærere og instruktører, i skolene og bedriftene.

Flertallet mener at omfattende bruk av tradisjonelle tester og prøver er lite egnet til å måle kvaliteten

på læringen og læring i en vid betydning. Det er derfor viktig at skolene, i arbeidet med kvalitative målsettinger, planer og vurdering utvikler metoder som fanger opp alle deler av læringsarbeidet. Skolene må være opptatt av å finne fram til nøkkelinformasjon og kjenetegnet som kan etterprøves når en skal vurdere hvordan ulike sider av læring og læringsmiljøet utvikler seg.

Skoleleder har en viktig rolle i å gjøre vurderings- og utviklingsarbeid til et felles ansvar for alle tilsatte. Flertallet viser til de muligheter og oppfordringer til elevmedvirkning som ligger i opplæringsloven og L 97, og vil understreke betydningen av at det blir lagt til rette for at målene kan realiseres. Det er en særlig utfordring å få elevrådsarbeidet til å fungere, både fordi det gir opplæring i grunnleggende demokratiske prinsipper og praksis, og fordi det gir elevene reell innflytelse på egen situasjon og spørsmål som angår skole og nærmiljø. Elevmedvirkning oppmuntrer til å ta ansvar og motvirker likegyldighet. Flertallet ser blant annet at kampanjen "Vi bryr oss" kan bidra til å realisere målene på dette området. I samarbeidet med hjemmene må foreldre-/foresatte sees på som en ressurs som skal trekkes aktivt med i arbeidet med å planlegge, kvalitetsutvikle og vurdere opplæringen.

Når det gjelder videregående opplæring, vil flertallet understreke betydningen av at partene i arbeidslivet trekkes aktivt med i den opplæringen som har tilknytning til bedrift.

Elevvurdering må etter flertallets mening utvikles som et redskap som skal hjelpe den enkelte elev til god læring og gjennom dette utvikle den enkeltes viten. Elevvurderingen skal bygge på dialog og på egenvurdering. Flertallet er positiv til lokale forsøk med vurdering uten bruk av karakterer på ungdomstrinnet.

Komiteens medlem fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at individuell vurdering ved hjelp av karakterer på ungdomstrinnet på sikt bør utgå. Disse medlemmer ser forslaget om lokale forsøk uten bruk av karakterer på ungdomstrinnet som steg i den retning. Disse medlemmer mener at bruk av karakterer er uheldig fordi de fører til ensidig fokusering på deler av læreplanene og i tillegg blir mindre aktuelle når alle elever har rett til videregående opplæring. Disse medlemmer mener dessuten at individuelle karakterer, som vurderingsform, i for stor grad styrer valg av opplæringsmetode. Skal skolene utvikles mot læreplanenes mål om å utvikle det samarbeidende, det skapende og det integrerte mennesket, må en i vurderingsarbeidet vri fokus bort fra enkeltkarakterer og over til vurdering av læringsmiljø og læringsarbeid.

Disse medlemmer mener dessuten at bruk av karakterer som vurderingsform er med på å øke presset på den enkelte elev. Elever som ikke oppnår gode fagkarakterer, vil lett oppfatte skoletiden som mislykket og bli stemplet som skoletapere. Disse medlem-

mer mener at mistrivsel ofte er et uttrykk for at en gjennom karakterer blir minnet om at en ikke har lykkes i å reprodusere faktakunnskaper.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener at forsøkene med en karakterfri skole bør utvides og fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om å intensivere forsøkene med karakterfrihet på grunnskolenes ungdomstrinn."

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at elever og foreldre ofte vurderer skoler som gode og dårlige på grunnlag av karakterstatistikk. Dette er med på å fremme konkurranse mellom skolene med karakterstatistikken som konkurransegrunnlag. Dette medlem mener dette er en uheldig utvikling og fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge frem en plan for å avvikle ordningen med bruk av karakterer som vurderingsform på grunnskolenes ungdomstrinn."

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, mener det sentrale elementet i en vurderingsstrategi/system må være skole og bedriftsbasert vurdering. Det er viktig med åpenhet omkring skolens virksomhet. Derfor må eksterne veiledere kunne engasjeres når skolen vil det, til drøfting av undervisningspraksis og til veiledning i den skolebaserte vurdering. Samtidig som det er nødvendig med et system for kvalitetssikring må det legges vekt på lov, ressurstilgang, datainnsamling og annen statistikk. Mål og prinsipper nedfelt i loven og lovens intensjon må være grunnlaget for hva som skal vurderes.

Flertallet mener det er behov for et mer koordinert grep om norsk utdanning i skole og lærebedrift, knyttet til nasjonal "innsikt" og vurdering. Det er derfor nødvendig å systematisere den nasjonale strategien. Det er bl.a. nødvendig å få avklart ansvarsdelingen mellom institusjoner og nivåer. Dette vil gjøre skolens kvaliteter synlige.

En sterk satsing på utviklingsarbeid lokalt og sentralt initiert vil stimulere både den enkelte skole og en samfunnsdebatt som vi sårt trenger til.

Flertallet vil understreke betydningen av at skoler og lærebedrifter utnytter samarbeidet med eksterne instanser og miljøer.

Flertallet støtter meldingens forslag om 3-årige forsøk med eksterne samtalepartnere/"kritiske venner".

Flertallet går inn for opprettelse av et nasjonalt utviklingssenter. Flertallet vil understreke viktigheten av at ressurser og kompetanse i forhold til utviklingsoppgavene samles og koordineres bedre enn i dag. Flertallet er enig i at dette vil bidra til en mer hel-

hetlig oversikt og samlet kompetanse på områder som har sammenheng med hverandre, og til å ivareta sentrale utviklings- og informasjonsoppgaver.

Senteret skal primært ha evaluerings- og utviklingsfunksjoner. Flertallet vil understreke at utviklingsoppgavene må settes i fokus og at eventuelle forvaltningsoppgaver må begrenses til det som er nødvendig for å utføre utviklingsarbeid og forsøk.

Flertallet ser positivt på at Utviklingssenteret får et eget styre. Styret må være bredt sammensatt og ha representanter for forskning og utdanning. Departementet som etatstyrer skal fastsette rammer for virksomheten ved senteret, og instruks for styret. Flertallet vil understreke at en slik styringsmodell gjør det mulig for departementet å delegerer oppgaver, samtidig som det ivaretar det politiske styringsansvaret.

Flertallet mener at sentrale oppgaver vil være pedagogiske og faglige utviklingstiltak. Senteret skal initiere og iverksette tiltak og formidle resultater fra forskning og lokalt initierte prosjekter. Flertallet mener det er spesielt viktig å ta vare på og stimulere kommuner/fylkeskommuner og skoler til lokalt å initiere utviklingsprosjekter. Flertallet vil understreke at senteret skal ha et nært samarbeid med ulike forskningsmiljøer og være bindeleddet mellom disse miljøene og den enkelte skole/kommune. En viktig oppgave blir derfor i samarbeid med forskningsmiljøene å formidle til skolene/kommunene nye forskningsresultater.

Utviklingssenteret skal være et koordinerende ledd innenfor utviklingsarbeid for grunnskolen og videregående skole og være den sentrale premissleverandør i arbeidet med å utvikle læreplanene og i arbeidet med etter- og videreutdanning. Senteret skal i samarbeid med departementet og Statens utdanningskontorer bidra til å utvikle skole og opplæring på alle nivåer.

Flertallet mener at etablering av et sentralt utviklingssenter må få konsekvenser for utdanningskontorenes ansvar og arbeidsoppgaver. Utdanningskontorene er i dag tillagt oppgaver både i forhold til kommunene og fylkeskommunene når det gjelder å se til at overordnede mål nås, samt forhold som gjelder tilsyn, kontroll, veiledning og etterutdanning av lærere.

Meldingen sier imidlertid lite om Statens utdanningskontorer i forhold til Utviklingssenteret, og om Utviklingssenterets rolle i forhold til kommunene.

Flertallet vil understreke at det er viktig å velge en organisasjonsstruktur som ikke skaper unødvendig byråkrati. Det er derfor viktig at en ved opprettelsen av Utviklingssenteret finner fram til en rollefordeling mellom de ulike aktørene. Flertallet vil derfor be departementet komme tilbake til Stortinget med en avklaring av disse forhold.

Flertallet mener, slik meldingen sier, at det er nødvendig nøye å følge utviklingen av kommunenes økonomiske rammevilkår i årene framover. Flertallet er urolig for en utvikling der enkelte kommuner har problemer med å oppfylle lovens minstekrav. Flertallet mener at systemene for overføringer til

kommunene samlet sett må sikre et forsvarlig ressursnivå til skoleformål.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti merker seg at departementet i meldingen uttrykker bekymring for enhetsskolen. Det er store variasjoner mellom kommunene når det gjelder ressursinnsats som utgift pr. elev. Situasjonen de siste årene har vært stabil og meldingen konkluderer med at det likeverdige skoletilbudet sett under ett ikke er i fare.

Prinsipielt mener disse medlemmer at det må iverksettes tiltak før situasjonen blir så kritisk at det er fare for at systemet bryter sammen. Et av de grunnleggende prinsippene ved enhetsskolen er individuelt tilpassede opplæringstilbud. Slike opplegg forutsetter at det innenfor en klassesituasjon er rom for individuelle opplegg og undervisning i mindre grupper. Barn som tilhører samme årsklasse har ulik utviklingstakt (modning), og de utvikler dessuten ulike evner og anlegg. Individuelle opplæringstilbud betyr å ta hensyn til disse forskjellene.

Disse medlemmer minner om at ressursinnsatsen til en skole (målt som bevilgning pr. elev) er et uttrykk for hvilke muligheter skolen har til gruppedeling og til individuelle tilbud. I kommuner med lav ressursinnsats pr. elev vil det være lite rom for at klasser kan deles i mindre grupper i forskjellige fag som tar hensyn til elevenes modenhetsnivå. Dette legger også begrensninger på valg av pedagogiske opplegg. En skole med liten ressursinnsats vil i større grad måtte drive tradisjonell klasseromsundervisning. Disse medlemmer mener derfor at i kommuner med lav ressursinnsats vil læreplanenes krav til ulike arbeidsformer ikke kunne realiseres. Det må være sammenheng mellom læreplanenes mål til arbeidsformer og samfunnets vilje til å satse ressurser på skolen og utdanning.

Disse medlemmer merker seg at departementet ikke mener det er entydige sammenhenger mellom læringsutbytte hos elevene og rammefaktorer som klassestørrelse og ressursinnsats. Konklusjonen bygger blant annet på undersøkelse av matematikkunnskaper og leseundersøkelse på 2. og 9. klassetrinn. Slike undersøkelser dekker kun deler av målene i læreplanene. I tillegg til de rene faktakunnskaper som slik undersøkelse måler, har læreplanene mål for arbeidsformer og andre ferdigheter. Disse medlemmer viser til at utgifter pr. elev i kommuner i 1996 varierte mellom 29 500 og 115 000 kroner. Disse medlemmer er enig med meldingen i at dette er ytterpunkter som skyldes helt spesielle forhold. Det som gir grunn til større bekymring er at i mer enn 60 pst. av kommunene ligger utgiftene pr. elev mellom 30 000 og 50 000 kroner. Kommuner med høyest utgift pr. elev ligger 66,6 pst. over kommuner med lavest utgift innenfor 60 pst. intervallet. 40 pst. av kommunene er ikke omfattet av dette intervallet - det innebærer at i disse kommunene er utgiften pr. elev enten høyere enn 50 000 eller

lavere enn 30 000 kroner. Disse medlemmer mener at dette er forskjeller i ressursinnsats som må gi et tilbud som ikke er likeverdig. Det er også stor sannsynlighet for at skolene har ulike forutsetninger for å nå målene i læreplanene. En del av forskjellene mellom kommunene kan forklares ut fra skolestruktur og befolkningens alderssammensetning. Det kan likevel ikke være tvil om at det er store forskjeller også mellom kommuner som i store trekk har en sammenlignbar befolkningssammensetning og skolestruktur.

Disse medlemmer vil peke på at overgangen til nytt inntektssystem fikk konsekvenser for skolen. Disse medlemmer mener at utjevningseffekten av øremerkede midler til grunnskolen ble redusert da øremerkingen forsvant, i tillegg til at det åpner for at kommunepolitikere i en presset økonomisk situasjon må bruke av skolens og elevenes midler for å dekke andre gode formål. Disse medlemmer viser i denne forbindelse til de nyere undersøkelsene som er lagt frem av blant annet Norsk Lærerlag, som viser en reduksjon innen blant annet spesialundervisning og delingstimer, i tillegg til at foreldrebetalingen til skolefritidsordningen har økt kraftig mange steder som resultat av redusert statstilskudd. Med dette, i tillegg til andre negative trender, har staten angitt en mindre offensiv retning overfor kommunene.

Disse medlemmer vil understreke at for målet om et likeverdig skoletilbud landet over er dette et tilbakeslag, og etter disse medlemmers oppfatning haster det med å finne botemidler. Meldingen tar dette opp på en lite grundig måte når den drøfter det kommunale overføringssystemet som en ikke ser noen grunn til å endre, og verst er at meldingen dekker over behovet for felles standarder på helt sentrale områder.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til meldingens gjennomgang av ressursituasjonen i grunnskolen, der det fremgår at kommunene i hovedsak oppfyller de minstekrav til ressursinnsats som er fastsatt i lov og regelverk, og at det likeverdige skoletilbudet i den forstand ikke er truet. Samtidig dokumenteres til dels store forskjeller fra kommune til kommune, ikke minst som følge av lokale ulikheter i økonomisk evne og handlefrihet.

Disse medlemmer er opptatt av å videreutvikle en kvalitetsbevisst, god og tidsmessig offentlig skole i alle kommuner. Det forutsetter systematisk innsats og prioritering på en rekke områder, pedagogisk, organisatorisk og økonomisk. Disse medlemmer registrerer at presset mot kommuneøkonomien i økende grad rammer skolen, både som følge av generell økonomisk innstramning og redusert lokal handlefrihet på grunn av øremerking av ressurser på andre innsatsområder.

Samtidig er disse medlemmer enige i at det er behov for å utvikle enda bedre og mer pålitelig kunnskap om forhold og sammenhenger mellom økonomi og kvaliteten på opplæringen. Disse medlemmer

viser her til omtalen i meldingen om at Kommunal- og regionaldepartementet har sendt en rapport på høring som vurderer nye bosettingskriterier i inntektssystemet.

Regjeringen foreslår i meldingen forsøk med alternative modeller for ressurstildeling på ungdomsskoletrinnet. Disse medlemmer ser positivt på og støtter dette forslaget, som vil kunne gi erfaringer med mer fleksible måter å bruke tildelte ressurser på. Ett mål med slike forsøk må være å øke voksentettheten i de største klassene.

Som ledd i en likeverdig utdanning er det viktig at elevene totalt sett har et godt læringsmiljø både faglig, fysisk og psykososialt, og at lover og forskrifter samlet sett sikrer elevene et godt lærings- og arbeidsmiljø. Disse medlemmer viser til det arbeid som pågår i kommunene på dette feltet. Det er i denne sammenheng også av betydning at elevene er medvirkende i beslutninger som handler om eget arbeidsmiljø.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener at det, for å sikre det likeverdige utdanningstilbud og som forsvar av enhetsskolen, må lovfestes minstestandarder. Slike bestemmelser må inntas i opplæringsloven. Dette medlem mener at hver skole skal sikres en minimumsressurs som beregnes på grunnlag av klassetallet og antall elever i hver klasse.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for år 2000 fremme forslag om minste time-ressurs til hver klasse i grunnskolen. Ressursen skal beregnes som en basisressurs til hver klasse som er lik klassens ordinære undervisningstimetal fastsatt i læreplanen og i rundskriv fra departementet, og en tilleggsressurs beregnet på grunnlag av antall elever i klassen. Bestemmelsen om minste timetall inntas i opplæringsloven."

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, vil påpeke at egenbetaling bryter med grunnleggende prinsipper for den offentlige skole, og vil derfor presisere at departementet gjennom tilsynet følger opp komiteens merknad i Innst. O. nr. 70 (1997-98), der det ble understreket at elever og deres foreldre ikke må utsettes for et økonomisk press.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti merker seg at et forholdsvis stort antall kommuner krever egenbetaling av elevene. Egenbetalingen omfatter både undervisningsmaterieell som skrive- og kladdebøker og utstyr til sløyd og forming. I 80 pst. av kommunene betaler elevene for ekskursjoner og for leirskoler.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen gjennomgå og fremme sak om bruken av egenbetaling i skolen."

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre har merket seg at meldingen sier at det statlige tilsynet først og fremst skal skje gjennom dialog og rettleiding, men at det ikke hindrer at tilsynet kan gi pålegg om å rette opp mangler når det er nødvendig for å følge opp krav i lov og forskrifter. Disse medlemmer mener tilsynet må kunne gi pålegg om endret praksis dersom det tas betaling for læremidler, utstyr og aktiviteter som er nødvendige for opplæringen etter læreplanverkene.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener den omfattende egenbetalingen er med på å svekke oppslutningen om den offentlige enhetsskolen. Den tiltakende egenbetalingen er med på å undergrave den offentlige skolen. Dette medlem mener det er gode grunner til å anta at det er sammenheng mellom det faktum at flere ønsker å starte privatskoler og standarden i den offentlige skolen. Dette medlem mener derfor det er nødvendig å rydde opp i jungelen av egenbetalingsordninger. I tillegg til å lovfeste minstestandarder må det i opplæringsloven presiseres at det ikke skal være tillatt å kreve egenandeler for nødvendig utstyr og aktiviteter som er pedagogisk eller på andre måter begrunnet i læreplanene.

Dette medlem fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om endring i opplæringsloven slik at det ikke skal være anledning til å kreve egenbetaling for utstyr og aktiviteter som er nødvendige for å realisere læreplanene."

Komiteen merker seg at det er store forskjeller mellom skoler og kommuner når det gjelder IKT-utstyr. På ungdomstrinnet er det gjennomsnittlig 16 elever pr. PC, på barnetrinnet er gjennomsnittet 22. Bare en liten del av maskinene i grunnskolen er knyttet til Internett.

IKT skal være et pedagogisk verktøy i undervisningen. Utviklingen i bruk av IKT på de fleste samfunnsfelt gjør det nødvendig å forsterke skolens innsats på dette området. Komiteen ser derfor positivt på at IKT nevnes som en av de prioriterte utviklingsoppgavene i meldingen.

For at en skal nå målet, er en avhengig av tilfredsstillende utstyr og at lærerne har kompetanse i bruk av utstyret. Det er etter komiteens mening behov for omfattende investeringer i utstyr og etterutdanning av lærere.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre vil understreke betydningen av å utvikle bruken av IKT som pedagogisk arbeidsverktøy i skolen. Meldingen

sier at utfordringen på dette området først og fremst ligger hos kommunene, men at departementet vil vurdere hvordan staten effektivt kan medvirke til offensiv satsing på IKT i skolen. Disse medlemmer ser positivt på dette, og viser til at statsråden i utdanningspolitisk redegjørelse varslet at Regjeringen senere i år vil legge fram en revidert handlingsplan for bruk og utvikling av IKT i utdanningen. Det forventes at handlingsplanen bl.a. omhandler spørsmål både om utstyr, kompetanse og arbeidsformer.

Disse medlemmer er opptatt av å få etablert et samarbeid mellom flere parter for å møte IKT-utfordringene, og at saken sees i sammenheng med planer for kompetanseutvikling for lærere.

Komiteen erkjenner at dette kan kommunene og fylkeskommunene ikke makte innenfor de økonomiske rammer som årlig er til disposisjon. Komiteen mener derfor at det må etableres et samarbeid mellom alle aktuelle parter og fremmer følgende utkast til vedtak:

"Stortinget ber Regjeringen utarbeide en landsomfattende plan for investering/behov for IKT-utstyr og etterutdanning av lærere i grunnskolen og videregående skole. Planen bør ha en tidshorisont på inntil 4 år. Som del av planen bør det legges til rette for ulike pilotprosjekter, gjerne i samarbeid med det lokale næringsliv. Oppstart av planen bør senest være skoleåret 2000-01. Planen må minst inneholde:

- Etterutdanning/kompetanseheving av læreren innenfor generell datakompetanse og pedagogisk kompetanse med bruk av IKT i undervisningen
- Oversikt over behov for investeringer i maskiner og programvare for å gi skolene et tilbud med tilfredsstillende tetthet av utstyr."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til departementets svar av 12. mai 1999 på spørsmål fra komiteens leder om denne meldingen innebærer et brudd med tidligere skolereformer. Disse medlemmer konstaterer at det fremgår av svaret at departementet ikke har foreslått noen konkrete endringer, som skulle tilsi et slikt brudd. Disse medlemmer understreker viktigheten av at enhetsskolen sikrer et likeverdig skoletilbud til alle elever, og at dette innebærer undervisning tilpasset den enkelte elev. Nye undervisningsformer og tilpasset opplæring er etter disse medlemmers oppfatning viktige områder som bør prioriteres.

I svaret på spørsmål skriver departementet videre at forslagene fra Regjeringen skal realiseres ved prioriteringer innenfor dagens budsjettammer, og innenfor det ordinære økonomiske overføringssystemet. Disse medlemmer viser for øvrig til hva den sittende regjering sa i opposisjon om hva som var nødvendig innenfor skolen, og til de forslag til endringer som ble lagt fram under regjeringsdannelsen. Disse med-

lemmer slår fast at ingenting av dette følges opp i denne meldingen. Disse medlemmer ser at det er nødvendig med en kvalitetsheving i skolen, for å takle store og nye utfordringer i en skole der de fleste elevene går i 13 år.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti legger vekt på at enhetsskolen skal motvirke ulikheter og gi et felles grunnlag, samtidig som den skaper vekstmuligheter for den enkelte. Disse medlemmer er bekymret for at utviklingen i retning flere private grunnskoler kan undergrave enhetsskolen. I kommuner hvor oppretting av privatskoler fører til at den offentlige skolen må legges ned eller blir sterkt forringet, bør overordnede hensyn tilsi at private skoler ikke gis tilskudd. Disse medlemmer vil sterkt understreke at det viktig å følge opp at de private skolene oppfyller kravene i privatskoleloven, blant annet at undervisningsplanene er i samsvar med gjeldende læreplaner.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener at skolefritidsordningen er sentral for å skape trygge og gode oppvekstvilkår for barn. Disse medlemmer vil legge vekt på at ordningen må videreutvikles som en integrert del av skolens totale virksomhet, og viser til tidligere forslag om pedagogisk ledelse av skolefritidsordningen. Arbeiderpartiet vil vurdere å innføre maksimalgrenser for nivået på foreldrebetalingen.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til Innst. O. nr. 64 (1997-1998) om skolefritidsordningen. Sosialistisk Venstreparti fremmet der forslag om å lovfeste et tak på kr 600 for foreldrebetaling.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at en viktig forutsetning for å kunne følge opp innholdet i de nye læreplanene, er å sikre tilstrekkelige midler til læremidler. Disse medlemmer vil peke på de uheldige virkningene av at stortingsflertallet i forbindelse med behandlingen av St.prp. nr. 1 (1998-99) avvirket de ekstraordinære tilskuddene til læremidler ett år tidligere enn det opprinnelig var lagt opp til.

I læreplan for grunnskolen står det at innenfor småskoletrinnet skal minst 60 pst. av tiden være temaorganisert opplæring eller prosjektarbeid, på mellomtrinnet er dette satt til minst 30 pst. og på ungdomstrinnet minst 20 pst. Disse medlemmer er bekymret for at dette i for liten grad følges opp på den enkelte skole. Det er viktig at skolene har mulighet for en fleksibel organisering, slik at undervisningen kan variere mellom store og små grupper. Disse medlemmer mener også at karakterene i ungdomsskolen har mistet mye av sin funksjon når alle elever har rett til videregående opplæring, og langt de fleste kommer inn på sitt førstevalg. Det bør derfor arbeides videre med alterna-

tive vurderingsformer, som på en bedre måte oppmuntrer elevene til framgang og utvikling.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at vi står overfor store utfordringer på ungdomstrinnet. Mange elever får problemer i denne alderen, og disse medlemmer ser behovet for flere voksne som kan følge opp elevene. Dette behøver ikke nødvendigvis være flere lærere alene, men også andre yrkesgrupper tilpasset den enkelte skolens behov. Disse medlemmer ønsker å få satt i gang et prøveprosjekt, der kommunene som legger planer for dette kan søke om støtte, og legger fram forslag i tråd med dette:

"Stortinget ber Regjeringen legge til rette for prøveprosjekter med å øke antall voksne medarbeidere på ungdomstrinnet."

Disse medlemmer viser til opplysninger i meldingen om at det er store forskjeller når det gjelder oppfølging av forskriften om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v. Disse medlemmer vil sterkt understreke viktigheten av et godt fysisk ute- og innemiljø som grunnlag for en god læringssituasjon. Disse medlemmer vil gjenta Arbeiderpartiets forslag under behandlingen av statsbudsjettet for 1999, jf. Budsjett-innst. S. I (1998-99), om at Regjeringen bør opprette et nasjonalt fagråd for inneklima og læringsmiljø, som kan bistå departementet i veiledning av kommuner og brukergrupper.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen opprette et nasjonalt fagråd for inneklima og læringsmiljø som kan bistå departementet i veiledning av kommuner og brukergrupper av skoler og barnehager."

Et slikt fagråd skal ha som mål å bidra til at skoler og barnehager tilfredsstiller kravene til helse, miljø og sikkerhet, og at skoler og barnehager får en fysisk utforming som er tilrettelagt for pedagogisk virksomhet etter nasjonale rammeplaner, lover og forskrifter.

Disse medlemmer vil også be Regjeringen lage en oversikt over kostnadene med å ruste opp offentlige skolebygg, slik at de oppfyller kravene i forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler. Disse medlemmer mener det er riktig å gå systematisk igjennom alle ordninger som i dag gjelder for elevmedvirkning, med sikte på å styrke dem, og viser i denne forbindelse til ønskeligheten av egen arbeids- og miljølov for elever. I tråd med dette arbeidet ønsker disse medlemmer også å støtte "Vi bryr oss"-kampanjen, som er i tråd med forslagene fra Barneombudet.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen gjennomgå alle eksisterende ordninger for elevmedvirkning og fremme lovforslag med sikte på å styrke elevmedvirkningen."

"Stortinget ber Regjeringen lage en oversikt over kostnadene med å ruste opp offentlige skolebygg slik at de oppfyller kravene i forskriften om miljøretta helsevern i barnehager og skoler som ble iverksatt 1. januar 1996. Oversikten må inneholde en plan for hvorledes en skal oppfylle kravene og hvilken statlig finansieringsmedvirkning som er aktuell."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet ser, etter at alle ungdommer mellom 16 og 19 år har fått en lovfestet rett til treårig videregående opplæring, at den videregående skolen mer og mer blir en skole for alle. Den bør være gratis, og disse medlemmer ønsker derfor å få etablert en utlånsordning for skolebøker knyttet til den enkelte videregående skole, som skal utvikles over tid.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innføre en utlånsordning av skolebøker i den videregående skolen og sette i gang en opptrappingsplan for gratis utlån av skolebøker i videregående skole."

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til Sosialistisk Venstrepartis forslag i Innst. O. nr. 70 (1997-1998) om å lovfeste retten til gratis skole, herunder gratis skolebøker og annet obligatorisk undervisningsmaterieell i videregående skole. I Budsjett-innst. S. nr. 12 (1998-1999) foreslo Sosialistisk Venstreparti å bevilge 310 mill. kroner til en utlånsordning, eventuelt som bokstipend.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet har merket seg at meldingen legger opp til en videreføring av ideen om enhetsskolen som skal motvirke ulikheter blant barn og unge, samtidig med at departementet i meldingen vektlegger at det er nødvendig med utstrakte forsøk og utvikling av fremtidens skole. Disse medlemmer har med undring merket seg at departementet har valgt å gå bort fra begrepet "nasjonalt vurderingssystem" for grunnskolen, og dermed overføre ansvaret for vurderingen til fylkeskommunen og kommunen som skoleeiere. I tillegg har disse medlemmer også merket seg at det fortsatt finnes politiske partier som ikke synes å erkjenne at det aldri har blitt innført et prinsipp om skoleplikt i Norge. Imidlertid vil disse medlemmer påpeke at det ikke er fattet formelt vedtak om innføring av 13-årig "innskapsskule". Det nærmeste man kommer en slik skoleform, er etter disse medlemmers oppfatning, det faktum at opplæringsloven omhandler bl.a. både grunnskole og videregående opplæring, jf. Moe-utvalget og Budsjett-innst. S. nr. 12 (1998-99).

Disse medlemmer finner det på bakgrunn av ovenstående riktig å referere Stortingets vedtak ved

behandlingen av utdanningspolitisk redegjørelse den 5. juni 1997:

"Stortinget ber Regjeringen foreta en analyse av grunnskoletilbudet for å få kartlagt om elevene får et likeverdig skoletilbud i tråd med enhetsskolens prinsipper. Analysen må inneholde en vurdering av hva årsakene til forskjellene i skoletilbudet skyldes. Økonomiske betingelser og endringer i lovverket for grunnskolen og kommunen er elementer som må vurderes i denne sammenheng. Saken legges frem for Stortinget som melding."

I tillegg til ovennevnte finner disse medlemmer det riktig å henvise til opplæringslovens § 2-1 som fastsetter:

"Barn og unge har plikt til grunnskoleopplæring, og rett til ein offentlig grunnskoleopplæring i samsvar med denne lova og tilhøyrande forskrifter"

Disse medlemmer viser til at loven gir klare minstestandarder i forhold til undervisningstid og klare regler om fagutvalg, men loven gir ingen minstestandarder med tanke på det enkelte barns faglige utbytte. Disse medlemmer finner i den anledning at det er bekymringsfullt når en andel tilsynelatende funksjonsfriske barn kan oppfylle opplæringsplikten over tid, men likevel fremstå som funksjonelle analfabeter. Videre er disse medlemmer av den grunnleggende oppfatning at individets rettssikkerhet må ivaretas, både når det gjelder brukere av en tjeneste og de ansatte.

Disse medlemmer har med undring merket seg at departementet har valgt å gå bort fra begrepet "nasjonalt vurderingssystem" som har vært et vedtatt mål i tidligere dokumenter, og i stedet velger å bruke begrep som "ein samla nasjonal strategi for vurdering og kvalitetsvurdering". Det handler med andre ord ikke om å etablere et felles nasjonalt vurderings- og kvalitetsutviklingssystem som skal brukes på alle nivå i opplæringen. Med tanke på det store antall barn og unge som befinner seg i det offentlige opplæringssystemet, finner disse medlemmer dette meget betenkelig. Det forhold at meldingen viser til at det er til dels store forskjeller mellom skoler, kommuner og fylker på landsbasis kan aksepteres, da forskjeller i økonomisk forbruk ikke gir indikasjoner om tilsvarende kvalitetsforskjeller.

Disse medlemmer gjør oppmerksom på at dette parti et rekke ganger har fremmet forslag om endring av skolestruktur, skoleledelse og finansiering. Disse forslagene har et betydelig element av kvalitetsutvikling og kvalitetssikring innebygget. Innføring av brukerstyring og stykkpris vil medføre en fortløpende evaluering av den enkelte skole, utført av brukerne, basert på brukernes egendefinerte behov og vurdering av kvalitet.

Etter disse medlemmers vurdering er hensikten med et kvalitetsutviklings- og vurderingssystem å heve kvaliteten i alle ledd i den offentlige utdanning. I tillegg må det foregå en kontinuerlig vurdering og sikring

av at kvalitetsnivået virkelig opprettholdes på det ønskede nivå. Dette arbeid må skje på basis av åpenhet. Dagens skole ansees av mange for å være et lukket system hvor det er vanskelig for utenforstående og brukere å få både ønskelig og nødvendig innsyn. Tiltakene er i regi av den enkelte skole og lærebedrift, skoleeier eller staten som nasjonalt ansvarlig for all opplæring. Disse tiltakene kan være basert på kompetanseutvikling, veiledning, utvikling av kriterier for kvalitet og bruk av for eksempel nye hjelpemidler. I tillegg finner disse medlemmer det nødvendig å påpeke at det må være en selvfølge at elever og foreldre deltar aktivt i arbeidet.

Disse medlemmer finner det formålstjenlig å påpeke at innsamling av statistikk bør vurderes utført på ett ansvarlig sted, for eksempel Statistisk sentralbyrå eller annet egnet sted. Det vises til meldingens klare informasjon om manglende ensartethet i det rapporterte materialet. Derfor anser disse medlemmer det som en klar forutsetning at det blir definert kvalitetsstandarder som alle skal rapportere, fordi det statistiske grunnlagsmaterialet vil bli definert ensartet og behandlet likt. I tillegg vil det være vanskeligere å rapportere samme opplysninger til flere innsamlere. Systematisk vurderingsarbeid skal gi nyttig informasjon om hvordan praksis i skoler og lærebedrifter samsvarer med mål og prinsipper i den nasjonale politikken. Det skal derfor legges vekt på både nasjonal og lokal skole- og bedriftsbasert vurdering.

Disse medlemmer finner det nødvendig å påpeke at koblingen til arbeidslivet ved næringslivets organisasjoner ikke er kommet med i meldingen.

Disse medlemmer viser til at St.meld. nr. 33 (1991-92) Om visse sider ved videregående opplæring sier bl.a.:

"... evalueringssystemet må i størst mulig grad fange opp hele bredden i kunnskapsbegrepet selv om enkelte sider ved den samlede kompetansen er vanskeligere å måle enn andre. Når det gjelder fagopplæringen i arbeidslivet, trekkes partene inn som medaktører i vurderingsarbeidet."

Disse medlemmer finner det helt nødvendig at skole- og bedriftsvurdering forankres både i den enkelte skole og lærebedrift. Næringslivet er etter Reform 94 en betydelig leverandør av kunnskapsformidling i forhold til den videregående skolen. Det synes derfor å være nødvendig med en nærmere gjennomgang av videregående skole for å sikre og utvikle kvalitet i opplæringen spesielt innen yrkesfagene med trepartssammensatte opplæringsråd, med prøveforskrifter og nemnder med et særlig ansvar for å sikre en likeverdighet i denne opplæringen.

Disse medlemmer vil på bakgrunn av ovenstående fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge frem forslag om en skole- og bedriftsbasert evaluering. Evalueringen skal ivareta den enkelte skole og lærebedrifts kvalitetssik-

ring når det gjelder å utdanne fullverdige utøvere av yrker."

Disse medlemmer vil vise til at det pågår et betydelig internasjonalt arbeid når det gjelder å tilpasse utdanning og opplæring til internasjonale krav for å styrke mobilitet og overførbarhet mellom landene av kunnskaper og arbeidskraft.

Disse medlemmer har det syn at lokal vurdering bør bygge på premissene om den systematiske vurdering av den enkelte lærer, instruktør og bedrifts arbeid. Dette arbeidet bør inngå i et vedtatt kvalitetssikringsprogram for enheten. Videre bør den skole- og bedriftsbaserte vurdering være et felles ansvar og naturlig integrert i kvalitetssikringssystemet som blir brukt. Elevene skal også delta; det forutsettes en klar progressiv elevdeltagelse. Hovedansvarlig vil til enhver tid være leder eller styre. En ytterligere lokal vurderingsfaktor er foreldrene og det mangfold disse representerer. Denne ressursen må utnyttes av skolen som en lokal ekstern vurderer spesielt i grunnskolen.

Disse medlemmer viser til at skole- og lærebedriftsbasert vurdering lokalt bør vektlegge følgende premisser:

- Lærebedriftens kvalitetssikringssystem.
- Systematisk vurdering hos hver enkelt lærer og instruktør i sitt arbeid.
- Skole- og bedriftsbasert vurdering prioriteres og gjøres til et felles ansvar for alle ansatte slik at egevalueringen også ivaretas.
- Elever og foreldre/foresatte skal trekkes aktivt med i det fortløpende utviklings- og vurderingsarbeidet. Foreldrenes rolle vurderes i forhold til elevens alder og grunnskolen peker seg spesielt ut som foreldrearena.

Når det gjelder ansvars- og myndighetsforhold ved den skolebaserte vurdering og utvikling, vil disse medlemmer påpeke følgende:

- Skoleleder/skolens styre må ha kunnskap, myndighet og ansvar til å gjennomføre kvalitetsutvikling og vurdering på den enkelte skole,
- Skoleeier er ansvarlig for å etablere effektive administrative system,
- Skoleeier skal se til at hver skole følger opp de pålegg som blir gitt for et felles nasjonalt vurderings- og kvalitetsutviklingsarbeid,
- Statens utdanningskontor har det formelle ansvar og skal fungere som veiledende og koordinerende instans,
- Avgjørelsesmyndighet i ankesaker som vedrører skole og bruker, eller mellom skoleeiere, fristilles i forhold til den rådgivende og veiledende funksjon.

Disse medlemmer vil på bakgrunn av siste strekpunkt over fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge frem forslag om opprettelse av et uavhengig klageorgan for undervis-

ningssektoren med tilhørende mandat, organisering og styringsfunksjon."

Når det gjelder den overordnede nasjonale kvalitetsutvikling av skolen, må det særlig legges vekt på disse momenter:

- Lærernes, instruktørenes og bedriftenes ansvars- og arbeidsfelt, faglig egnethet, fagkunnskap, tilrettelegging av tilstrekkelig etter- og videreutdanning. I tillegg skal de engasjere, motivere, veilede og utfordre elever og lærlinger både faglig og etisk. Gi opplæring tilpasset individuelle forutsetninger, utover et minste nivå for å kunne mestre et liv i et samfunn i hurtig forandring. Gi elever og lærlinger faglig kunnskap og innsikt, utvikle læringskompetanse og bli i stand til raskt og effektivt å kunne omsette sin kunnskap til positiv handling. I tillegg skal det i samarbeid med hjemmet utvikles evne til etiske og verdiforankret tanke og handling. Det etiske og verdiforankrede må ta utgangspunkt i familien.
- Brukerne, ved foreldre og elever, må delta i en kontinuerlige utviklings- og vurderingsprosess. Foreldrene er ansvarlige for den etiske og moralske oppdragelse av egne barn.
- Kvalitet i skolen baserer seg på et lærings- og utviklingsperspektiv hvor indre motivasjon er nøkkelen til god læring, og at kvalitet i opplæringen i stor grad handler om velutviklede mellommenneskelige relasjoner. Kvalitet knyttes opp mot tilpasset opplæring, fokus på læringsprosessen, samt skolens evne til å smelte sammen elevens hverdagskunnskaper med skolens innhold og organisering av læringsarbeidet.

Disse medlemmer finner det derfor naturlig å fremme forslag om:

"Stortinget ber Regjeringen legge frem forslag basert på selvstyrte offentlige skoler hvor styret, med brukere i flertall, har et selvstendig evalueringsansvar."

Videre har disse medlemmer merket seg at departementet har lagt vekt på at det skal satses på FoU som knyttes opp mot systematisk vurderings- og kvalitetsarbeid i skolen. Det skal etter disse medlemmers oppfatning utvikles eget handlingsprogram for arbeidet sammen med KS, lærerorganisasjonene og Foreldreutvalget for Grunnskolen (FUG). En kvalitetsheving og sikring av kvalitet i skolen vil etter disse medlemmers oppfatning være avhengig av systematiske og fleksible etter- og videreutdanningstilbud til alle lærekraftene i skolen.

Disse medlemmer ser at det helt klart er behov for at det opprettes en uavhengig instans som skal ivareta kvalitetssikring av både skoler og lærebedrifter. Etter disse medlemmers oppfatning må en slik instans ha som hovedoppgave å bidra til å forbedre kvaliteten på undervisningen ved å gjennomføre uav-

hengige inspeksjoner. Hovedmålet må være å sikre at den enkelte skole og lærebedrift opprettholder et fullverdig kvalitetsnivå.

Disse medlemmer vil peke på at en slik uavhengig ekstern evaluering er nødvendig for å sikre at alle skoler og lærebedrifter blir vurdert ut fra det samme utgangspunktet. I en slik vurdering må følgende momenter vektlegges:

- hvor mye kunnskap eleven/elevene har,
- hvordan skolen ligger an i forhold til andre skoler,
- hvor god undervisningen er,
- hvor godt skolen er drevet,
- hvor god skolens økonomistyring er.

Disse medlemmer viser til forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre om å legge frem en sak om opprettelse av et uavhengig skoletilsyn med forslag til organisering og mandat.

Disse medlemmer vil videre vise til at i en slik evalueringsprosess kan det være en fordel å utnytte den samme systematikken og tilnærming til styring av kvalitet som ligger i internasjonale standarder. ISO 9000 er for eksempel benyttet i land som departementet har trukket frem i meldingen. Videre er den brukt av skoler i Norge.

Disse medlemmer er av den oppfatning at en slik uavhengig kontrollinstans må organiseres etter en direktoratsmodell, med eget styre og egen direktør. En slik organisering vil bidra til at strukturen blir oversiktlig og at ansvarslinjene blir klare og entydige. En slik organisering vil bidra til at organet får nødvendig selvstendighet i forhold til det politiske flertall og forvaltningen, får autoritet i forhold til sine ansvarsområder og derved troverdighet. Etter disse medlemmers syn må det vurderes om direktoratet via samlokalisering skal tillegges andre oppgaver enn vurdering, slik at det foretas en rasjonalisering og effektivisering av den statlige organiseringen av støttefunksjoner for utdanning.

Etter disse medlemmers syn synes tankene om å forbedre rapporteringssystemene å være positive. Disse medlemmer vil i denne sammenheng påpeke at når det gjelder effektivitet i informasjonsrapportering er det av største viktighet at det defineres og vedtas standardiserte kvalitetspunkter.

En rapportering av standardiserte kvalitetspunkter kan etter disse medlemmers syn kvitteres og overføres elektronisk via for eksempel internett fra den enkelte lærer eller den enkelte skole til en sentral mottakerstasjon. Mottaker og bearbeider av informasjon bør ved elektronisk registrering og overføring være et nasjonalt senter. Senteret må ha de nødvendige kunnskaper og erfaring med mottak og behandling av store mengder informasjon. Som eksempel kan nevnes SSB. Slik kan hele rapporteringsprosessen gjøres rasjonell og kostnadseffektiv.

På bakgrunn av ovenstående vil disse medlemmer fremme forslag om:

"Stortinget ber Regjeringen legge frem forslag om elektroniske systemløsninger som kan ivareta en effektiv rapportering av standardiserte data. Det utarbeides kravspesifikasjon med tanke på program og overføringsenheter."

Disse medlemmer stiller seg avvisende til å opprette et nasjonalt utviklingscenter ved å slå sammen Nasjonalt læremiddelsenter med Eksamenstetterssekretariatet og å overføre oppgaver fra departementet, med et styre etter samme modell som NLS har i dag. Erfaringene med denne styre- og ansvarsformen er ikke entydig positive. Det skal imidlertid vises til at meldingens sterke fokusering på nødvendigheten av en fortløpende kvalitetsutvikling etter disse medlemmers syn er riktig, men på grunn av den foreslåtte styreform kan sies å være en fullstendig løsning. Disse medlemmer vil be Regjeringen foreta en utredning av et utviklingssekretariats styringsfunksjon. Ved en slik utredning vektlegges det å klargjøre ansvars- og virkeforholdene ved sekretariatet.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen foreta en utredning av styreform og ansvarsområde for Utviklingssekretariatet basert på blant annet erfaringene fra Nasjonalt læremiddelsenter etter omorganiseringen av dette."

Komiteens medlemmer fra Høyre har merket seg at meldingen legger opp til en videreføring av de mål og prinsipper for skolepolitikken som det lenge har vært henimot full enighet om, og som også er nedfelt i den nye opplæringsloven.

Disse medlemmer minner om at det er bred enighet om at grunnskolen skal være en enhetsskole i den forstand at det er et overordnet mål å gi elevene et likeverdig opplæringstilbud uavhengig av geografi, kjønn eller sosial tilhørighet. Grunnskolen er også en enhetsskole ved at den skal gi alle elever et felles grunnlag av tradisjoner, verdier, kunnskaper og referanserammer. Disse medlemmer minner samtidig om at Høyre utallige ganger har advart mot at enhetsskolebegrepet blir en "tvangstrøye" som i praksis gjør det vanskeligere for skolen å oppfylle målet om likeverdig undervisning for alle elever. For disse medlemmer må en fornuftig tolkning av uttrykket enhetsskole innebære en situasjon der alle elever sikres muligheten til å realisere sine evner i en skole av høy kvalitet. Alle elever skal ha mulighet til likeverdige tilbud, men dette betyr ikke at tilbudet kan eller skal være likt. Tvert imot er mangfold en viktig forutsetning for at elevene skal kunne få likeverdige tilbud. Behovet for varierte tilbud øker med alderen, og dette må etter disse medlemmers oppfatning særlig få konsekvenser for organiseringen av ungdomstrinnet. Disse medlemmer har også merket seg at hensynet til enhetsskolen i den politiske debatt er blitt brukt som argument mot private skoler, og finner det søkt å oppkonstruere noen motsetning mellom foreldrenes rett til

å velge skole for sine barn og samfunnets forpliktelse til å gi alle barn i den offentlige skole et likeverdig tilbud.

Disse medlemmer minner om at Høyre konsekvent har advart mot at man vurderer den videregående skole som en enhetsskole - en tendens som i noen grad har vært merkbar helt siden debatten om Steen-komiteens forslag i begynnelsen av 1970-tallet. Disse medlemmer er derfor tilfreds med at Regjeringen i meldingen slår fast at begrepet enhetsskole bare omfatter grunnskolen. Samtidig heter det imidlertid at mange sider ved Reform 94 - både når det gjelder begrunnelse og praktisk utforming - har "vore forankra i einskaps-skoletenking". Disse medlemmer mener at mye av problemene i dagens videregående skole kan føres tilbake nettopp til dette ønsket om gjøre også den videregående skole til en enhetsskole. Forsøk på å samordne fagplaner og undervisning i teorifag på tvers av studieretninger er etter disse medlemmers syn dømt til å mislykkes både på grunn av forskjellige faglige forutsetninger hos elevene og på grunn av at elevene har forskjellige mål og intensjoner med sine kursvalg. Disse medlemmer vil komme nærmere tilbake til disse spørsmål i forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 32 (1998-99) om videregående opplæring.

Disse medlemmer støtter fullt ut målet om individuell tilpasset opplæring både i grunnskole og videregående skole, men minner om at det er lettere å formulere dette målet enn å gjennomføre det i praksis. Det er også grunn til å minne om at dette begrepet ikke representerer noe nytt og revolusjonerende i norsk skoledebatt, og at det derfor er liten grunn til å slå seg til ro med at man har løst problemene i norsk skole ved å stille opp tilpasset opplæring som mål. Et eksempel på at begrepet tilpasset opplæring også tidligere er blitt brukt som "problemløser" finner man i debatten om Mønsterplanen i 1972, da kursplansystemet ble erstattet med sammenholdte klasser. Motforestillingene mot sammenholdte klasser ble møtt med forsikringer om at den nødvendige differensiering skulle skje ved individuell tilpasning av opplegg og tempo. I ettertid er det lett å se at disse forsikringene hadde i beste fall begrenset verdi. Det er bl.a. slike erfaringer som gjør at disse medlemmer vil understreke at det må være en forutsetning at man er villig til følge opp målet om tilpasset opplæring med praktiske tiltak. Disse medlemmer vil i denne sammenheng f.eks. peke på Høyres vedvarende arbeid for å få fjernet unødvendige - og politisk begrunnede - sperrer mot at skolen/læreren selv kan velge egnede differensieringsformer og for å få gjennomført organisatoriske endringer på ungdomstrinnet med sikte på større valgfrihet og større mulighet til fordypning. Etter disse medlemmers syn må spørsmålet om den organisatoriske utforming av ungdomstrinnet finne sin løsning nasjonalt - her er

det ikke godt nok med lokale "handlingsrom". Disse medlemmer tar opp følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge frem sak for Stortinget om omorganisering av grunnskolens ungdomstrinn, med sikte på å gi elevene gradvis større valgfrihet og større mulighet til faglig fordypning."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre vil også nevne spørsmålene omkring omorganiseringen av spesialundervisningen som et eksempel på et skolepolitisk område der de gode hensikter og forespeilinger ikke alltid er fulgt opp i praksis med tilfredsstillende tilbud om tilpasset opplæring. Disse medlemmer mener at meldingens sterke understrekning og vektlegging av tilpasset opplæring aktualiserer behovet for en nærmere gjennomgang av hva som faktisk er skjedd siden spesialskoleloven ble integrert i grunnskoleloven i 1975.

Disse medlemmer tar opp følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen oppnevne et utvalg til å foreta en bred vurdering av opplæring for barn, unge og voksne med spesielle behov, på bakgrunn av utviklingen etter at spesialskoleloven i 1975 ble integrert i grunnskoleloven."

Komiteens medlemmer fra Høyre har merket seg at det i meldingen heter at departementet ikke har grunnlag for å hevde at variasjonene i kommuneøkonomien i seg selv truer prinsippet om likeverdig opplæring sett i lys av de krav som ligger i lov og regelverk. Det heter videre at: "Det er dessutan vanskeleg å påvise klare og eintydige samanhengar mellom det generelle nivået på den økonomiske ressursinnsatsen og læringsresultat i skolen." Disse medlemmer trekker den konklusjon av departementets analyser at det ikke er grunnlag for å hevde at minstestandarder når det gjelder de viktigste innsatsfaktorene i skolen er en forutsetning for å kunne opprettholde et likeverdig skoletilbud over hele landet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre er derfor villig til å akseptere forskjeller kommunene imellom, under forutsetning av de nasjonale planer og nasjonale krav til undervisningen blir oppfylt. Dette underbygger etter disse medlemmers syn behovet for et nasjonalt system for vurdering og kvalitetsutvikling i skolen.

Komiteens medlemmer fra Høyre gir full støtte til alle bestrebelser på å gjøre læringsmiljøet best mulig, men kan ikke fri seg fra følelsen av at heller ikke dette representerer noen vesentlig nyskaping i norsk skole. Det er kanskje heller ikke spesielt oppsiktsvekkende, når forskere iflg. meldingen har funnet ut at:

"Den arbeidsinnsatsen elevane sjølve gjer, har mykje å seie for læringsutbytet ...".

Disse medlemmer gir også full støtte til arbeidet for å få til større fleksibilitet og mangfold i organiseringen av opplæringen. Dette målet er i god overensstemmelse med Høyres politikk og de forslag Høyre har tatt opp gjennom flere år. Samtidig er det grunn til å advare mot en utvikling som bryter opp igjen den vektleggingen av større nasjonal fasthet i læreplanene som ble gjennomført i forbindelse med Reform 97. Disse medlemmer vil f.eks. advare mot forslaget om igjen å åpne for at man skal kunne se fagplanene for det enkelte år i sammenheng innenfor det enkelte hovedtrinn. Hvis dette blir gjennomført, er man fort tilbake i en situasjon som ligner situasjonen da man hadde veiledende 3-årsplaner - med den usikkerhet og forskjellig praksis dette skapte.

Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen i meldingen har skiftet tyngdepunktet fra "et nasjonalt system for vurdering og kvalitetsutvikling" (slik Stortinget har bedt om) til "en nasjonal strategi for vurdering og kvalitetsutvikling". Disse medlemmer oppfatter det foreslåtte innholdet i den nasjonale strategi som langt mindre forpliktende enn det nasjonale system for vurdering, som disse medlemmer mener vil være helt naturlig når det gjelder den obligatoriske nasjonale grunnskole. Et tilfredsstillende vurderings- og kvalitetssikringssystem vil også avgjøre hvor langt man kan gå når det gjelder å utvide "handlingsrommet" for lokal tilpasning og variasjon.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre har merket seg at NHO i brev 31. mai 1999 til komiteen etterlyser konkrete forslag for kvalitetssikring av fag- og yrkesopplæringen. NHO minner også om at både Regjeringen og Stortinget ved flere anledninger har understreket viktigheten av å få på plass tilfredsstillende evalueringssystemer også på nasjonal basis, og at utviklingen i retning av større frihet lokalt ikke kan ses isolert fra dette arbeid. I brevet fra NHO blir det også understreket at utgangspunktet for korrigerende tiltak og sikring av stabil og jevn kvalitet er gode rapporteringssystemer som leverer nøkkelinformasjon om fag- og yrkesopplæringssystemet. Disse medlemmer er enig i behovet for gode rapporteringssystemer, og understreker at dette i like høy grad gjelder grunnskolen og de øvrige deler av videregående opplæring.

Disse medlemmer henviser til at Fremskrittspartiet og Høyre tidligere har foreslått utredet opprettelsen av et uavhengig skoletilsyn, jf. Innst. S. nr. 96 (1996-97). For å forebygge misforståelser vil disse medlemmer understreke at forslaget om et uavhengig skoletilsyn kommer i tillegg til - og ikke i stedet for - den rekke av forskjellige tiltak som er skissert i meldingen.

Disse medlemmer viser til at det er mange spørsmål knyttet til opprettelsen av et uavhengig skole-

tilsyn som må vurderes nærmere, og tar opp følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om å legge frem en egen sak for Stortinget om opprettelse av et uavhengig skoletilsyn med forslag til organisering og mandat."

Komiteens medlemmer fra Høyre mener at dette skoletilsynet skal ha ansvaret for den eksterne vurderingen av skolen. Egnede oppgaver kan f.eks. være:

- ta initiativ til forskningsbasert evaluering av særskilte områder eller fag i grunnskolen og videregående skole,
- ha ansvaret for at det utarbeides diagnostiske og standardiserte prøver,
- bistå skolene i å utarbeide metoder og egnede verktøy for den skolebaserte vurdering, og
- gjennomføre inspeksjoner ved den enkelte skole som et ledd i kvalitetsvurdering og kvalitetssikring.

For å forebygge misforståelser, vil disse medlemmer understreke at hensikten med inspeksjoner og besøk ved den enkelte skole også er å bistå skolen og lærerne i kvalitetsutvikling og kvalitetssikring, ikke å være et slags "skolepoliti" som skal "avsløre" dårlige lærere. Disse medlemmer nærer ingen tvil om at det norske lærerkorps, både i grunnskole og videregående skole, i hovedsak består av engasjerte og dyktige mennesker som gjør sitt beste for å løse sine oppgaver under arbeidsforhold som ofte er meget vanskelige. På den annen side kan ikke disse medlemmer se noen grunn til at ikke lærere som de fleste andre yrkesutøvere, vil kunne dra nytte av fra tid til annen å bli "utsatt for" ekstern evaluering. Disse medlemmer mener at ekstern evaluering gjennom periodiske inspeksjoner bl.a. vil sikre:

- Foreldrenes rett til å bli informert om kvaliteten på den skolen hvor deres barn går.
- Lærernes rett til informasjon om effektiviteten og resultatet av eget arbeid.
- Rektors rett til å vite hvor godt skolen gjør det.
- Kommune- og fylkespolitikeres rett til informasjon om kvaliteten i de skoler de har ansvaret for.
- Departementets og Stortingets behov for informasjon om resultater og eventuelle behov for endringer i utdanningspolitikken.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre har med tilfredshet merket seg at meldingen åpner for obligatorisk bruk av diagnostiske kartleggingsprøver. Dette er en verdifull tilslutning til et tiltak Høyre lenge har arbeidet for, men disse medlemmer ser ingen grunn til at man skal gå omveien om forsøk. For å få fullt utbytte av de diagnos-

tiske prøver, bør det utarbeides faglige "minstestandarder" i lesning, skrivning og regning på alle klassetrinn. Hvis en elev ikke når den fastsatte standard, skal foreldrene varsles og eleven gis tilbud om ekstraundervisning i vedkommende fag.

Disse medlemmer tar opp følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen følge opp forslaget om obligatoriske diagnostiske prøver i grunnskolen med fastsettelse av faglige "minstestandarder" i lesning, skrivning og regning på alle klassetrinn. Hvis en elev ikke når den fastsatte standard, skal foreldrene varsles og eleven gis tilbud om ekstraundervisning."

Disse medlemmer har også merket seg at meldingen går inn for å videreutvikle "karakter- og læringsstøttende prøver som alternativ til lokale prøver". Disse medlemmer støtter dette, men mener at dette må systemiseres bedre, slik at man får et system med standardiserte prøver i sentrale fag både på mellomtrinnet og ungdomstrinnet. Prøvene omfatter et begrenset utvalg av skoler/klasser hvert år. Slike prøver vil gjøre det mulig å få oversikt over det faglige nivået og se hvorledes dette utvikler seg over tid. Resultatene av disse prøvene bør offentliggjøres, men da knyttet til utviklingen på nasjonalt plan og ikke på klasse/skole-nivå.

Disse medlemmer tar opp følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innføre et system med standardiserte prøver i fagene norsk, matematikk, naturfag og engelsk på grunnskolens mellomtrinn og ungdomstrinn. Det trekkes ut et begrenset utvalg av skoler/klasser hvert år."

Komiteens medlemmer fra Høyre går imot forslaget om å opprette et nasjonalt utviklingscenter ved sammenslåing av Eksamenstilsynet og Nasjonalt læremiddelsenter. Disse medlemmer har vanskelig for å se noen spesiell gevinst ved å slå sammen to institusjoner som i dag har nokså forskjellige oppgaver, og er også i tvil om det er reelt behov for et nytt organ til å ivareta utviklingsoppgaver på nasjonalt plan for både grunnskole og videregående skole. Disse medlemmer henviser også til sitt forslag om opprettelse av et uavhengig skoletilsyn, som også vil få ansvaret for resultatoppfølging og nasjonal kontroll med kvalitetsutvikling i skolen. En eventuell opprettelse av et uavhengig skoletilsyn vil også måtte få konsekvenser for Statens utdanningskontorer, slik at hele den statlige utdanningsadministrasjon må gjennomgås på nytt. Disse medlemmer minner også om at Stortinget har vedtatt en anmodning til Regjeringen om å vurdere kvalitetssikringen av norsk lærebokproduksjon med sikte på en vesentlig forenkling, eventuelt avvikling, av dagens godkjenningsordning for lærebøker. Hvis Læremiddelsenteret blir avlastet for den lite produktive og fruktbare godkjenningsordningen, vil

senteret kunne utvikle seg til en institusjon for aktivt kvalitetsfremmende arbeid når det gjelder lærebøker. Det synes derfor lite formålstjenlig å foreta større organisatoriske endringer på dette område, før spørsmålet om Læremiddelsenterets fremtidige oppgaver er nærmere avklart.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre vil sterkt advare mot Regjeringens forslag om å åpne for forsøk med karakterfri ungdomsskole, og minner om at flertallet så sent som høsten 1996, i Innst. S. nr. 96 (1996-97), gav uttrykk for at "Vurdering uten karakterer gjelder som på tidligere trinn, og sammen med vurdering med karakterer skal dette gi en helhetlig elevvurdering" på ungdomstrinnet. Disse medlemmer ser ingen grunn til å svekke muligheten til å gi eleven en slik helhetlig vurdering.

Når det for øvrig gjelder spørsmålet om formell vurdering med bruk av karakterer, finner disse medlemmer grunn til å gjenta deler av sin prinsipputtalelse fra Stortingets behandling av evalueringsmeldingen i januar 1997, jf. Innst. S. nr. 96 (1996-97):

"Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet er enig med departementet i at elevvurderingens viktigste mål er å fremme læring og utvikling hos den enkelte elev. En viktig forutsetning for at elevvurderingen skal fremme læring, er at vurderingen er informativ og at den oppleves som rettferdig. I tillegg skal vurderingen dokumentere den enkelte elevs kompetanse - i hvilken grad målene for det enkelte fag er nådd. Med et mål- og kunnskapsrelatert vurderingssystem vil kriteriene være knyttet til graden av måloppnåelse. ..."

Disse medlemmer viser til at meldingen og flertallet i sine konklusjoner utvider vurderingsgrunnlaget og sidestiller vurderingen uten karakter med vurderingen med karakter. Disse medlemmer mener dette er meget uheldig av to grunner: For det første fordi en utvidelse av vurderingsgrunnlaget innebærer at skolen skal evaluere elevenes personlige egenskaper og holdninger, og dernest fordi en sidestilling av vurderingsformer reduserer objektiviteten i vurderingen. ..."

3. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen opprette et nasjonalt fagråd for inneklima og læringsmiljø som kan bistå departementet i veiledning av kommuner og brukergrupper av skoler og barnehager.

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen gjennomgå alle eksisterende ordninger for elevmedvirkning og fremme lovforslag med sikte på å styrke elevmedvirkningen.

Forslag 3

Stortinget ber Regjeringen lage en oversikt over kostnadene med å ruste opp offentlige skolebygg slik

at de oppfyller kravene i forskriften om miljøretta helsevern i barnehager og skoler som ble iverksatt 1. januar 1996. Oversikten må inneholde en plan for hvorledes en skal oppfylle kravene og hvilken statlig finansieringsmedvirkning som er aktuell.

Forslag fra Arbeiderpartiet:

Forslag 4

Stortinget ber Regjeringen om å intensivere forsøkene med karakterfrihet på grunnskolens ungdomstrinn.

Forslag 5

Stortinget ber Regjeringen gjennomgå og fremme sak om bruken av egenbetaling i skolen.

Forslag 6

Stortinget ber Regjeringen legge til rette for prøveprosjekter med å øke antall voksne medarbeidere på ungdomstrinnet.

Forslag 7

Stortinget ber Regjeringen innføre en utlånsordning av skolebøker i den videregående skolen og sette i gang en opptrappingsplan for gratis utlån av skolebøker i videregående skole.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre:

Forslag 8

Stortinget ber Regjeringen oppnevne et utvalg til å foreta en bred vurdering av opplæring for barn, unge og voksne med spesielle behov, på bakgrunn av utviklingen etter at spesialskoleloven i 1975 ble integrert i grunnskoleloven.

Forslag 9

Stortinget ber Regjeringen om å legge frem en egen sak for Stortinget om opprettelse av et uavhengig skoletilsyn med forslag til organisering og mandat.

Forslag 10

Stortinget ber Regjeringen følge opp forslaget om obligatoriske diagnostiske prøver i grunnskolen med fastsettelse av faglige "minstestandarder" i lesning, skrivning og regning på alle klassetrinn. Hvis en elev ikke når den fastsatte standard, skal foreldrene varsles og eleven gis tilbud om ekstraundervisning.

Forslag 11

Stortinget ber Regjeringen innføre et system med standardiserte prøver i fagene norsk, matematikk, naturfag og engelsk på grunnskolens mellomtrinn og ungdomstrinn. Det trekkes ut et begrenset utvalg av skoler/klasser hvert år.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 12

Stortinget ber Regjeringen legge frem forslag om en skole- og bedriftsbasert evaluering. Evalueringen skal ivareta den enkelte skole og lærebedrifts kvalitetssikring når det gjelder å utdanne fullverdige utøvere av yrker.

Forslag 13

Stortinget ber Regjeringen legge frem forslag om opprettelse av et uavhengig klageorgan for undervisningssektoren med tilhørende mandat, organisering og styringsfunksjon.

Forslag 14

Stortinget ber Regjeringen legge frem forslag basert på selvstyrte offentlige skoler hvor styret, med brukere i flertall, har et selvstendig evalueringsansvar.

Forslag 15

Stortinget ber Regjeringen legge frem forslag om elektroniske systemløsninger som kan ivareta en effektiv rapportering av standardiserte data. Det utarbeides kravspesifikasjon med tanke på program og overføringsenheter.

Forslag 16

Stortinget ber Regjeringen foreta en utredning av styreform og ansvarsområde for Utviklingssekretariatet basert på blant annet erfaringene fra Nasjonalt læremiddelsenter etter omorganiseringen av dette.

Forslag fra Høyre:

Forslag 17

Stortinget ber Regjeringen legge frem sak for Stortinget om omorganisering av grunnskolens ungdomstrinn, med sikte på å gi elevene gradvis større valgfrihet og større mulighet til faglig fordypning.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 18

Stortinget ber Regjeringen legge frem en plan for å avvikle ordningen med bruk av karakterer som vurderingsform på grunnskolens ungdomstrinn.

Forslag 19

Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for år 2000 fremme forslag om minste timeressurs til hver klasse i grunnskolen. Ressursen skal beregnes som en basisressurs til hver klasse som er lik klassens ordinære undervisningstimetall fastsatt i læreplanen og i rundskriv fra departementet, og en tilleggsressurs beregnet på grunnlag av antall elever i klassen. Bestemmelsen om minste timetal inntas i opplæringsloven.

Forslag 20

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om endring i opplæringsloven slik at det ikke skal være anled-

ning til å kreve egenbetaling for utstyr og aktiviteter som er nødvendige for å realisere læreplanene.

4. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen viser for øvrig til meldingen og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

I.

Stortinget ber Regjeringen utarbeide en landsomfattende plan for investering/behov for IKT-utstyr og etterutdanning av lærere i grunnskolen og videregående skole. Planen bør ha en tidshorisont på inntil 4 år. Som del av planen bør det legges til rette for ulike pilotprosjekter, gjerne i samarbeid med det lokale

næringsliv. Oppstart av planen bør senest være skoleåret 2000-01. Planen må minst inneholde:

- Etterutdanning/kompetanseheving av læreren innenfor generell datakompetanse og pedagogisk kompetanse med bruk av IKT i undervisningen
- Oversikt over behov for investeringer i maskiner og programvare for å gi skolene et tilbud med tilfredsstillende tetthet av utstyr.

II.

St.meld. nr. 28 (1998-99) om rikare mål. Om ein-skapsskolen, det likeverdige opplæringstilbudet og ein nasjonal strategi for vurdering og kvalitetsutvikling i grunnskolen og den videregående opplæringa - vedlegges protokollen.

Oslo, i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, den 8. juni 1999.

Grete Knudsen,
leder.

Ursula Evje,
ordfører.

Rune E. Kristiansen,
sekretær.

Vedlegg**Brev fra Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet v/statsråden til kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, datert 12. mai 1999.****SVAR PÅ SPØRSMÅL FRA KOMITEENS LEDER I FORBINDELSE MED ST MELD NR 28 (1998-99) MOT RIKARE MÅL**

Det vises til brev av 20. april 1999, der kirke-, utdannings- og forskningskomiteen stiller en rekke spørsmål om St meld nr 28 (1998-99) Mot rikare mål. I svarbrevet er noen av spørsmålene slått sammen og besvart under ett. Spørsmålene i brevet fra komiteen er sitert i kursiv i svarbrevet.

I Regelverk, lokalt handlingsrom og kvalitetsutvikling

Vi viser til at den fremlagte meldingen er svar på en rekke vedtak fattet av Stortinget, som også meldingen i sin innledning viser til.

Ved fremleggelsen av ovennevnte stortingsmelding ble det imidlertid annonsert at meldingen representerte et brudd med tidligere sentraldirigerte skolereformer. Det fremgår ikke av meldingen hvilke lovverk som vil bli endret som følge av dette. På side 11 i meldingen sier Regjeringen imidlertid at "Gjeldende lov- og forskriftsverk for opplæringssystemet er utforma med sikte på å finne ein naturleg balanse mellom ønsket om nasjonal einenskap og behova for individuell tilpassing og lokal handlefridom." Kan Regjeringen oppklare dette som synes å være to helt motsatte oppfatninger?

Svar

Meldingen understreker at skolen alltid må virke i spenningsfeltet mellom enhet og mangfold. På den ene side skal arbeidet med å vurdere kvalitet forankres i gjeldende mål og rammer i lov, forskrifter og planverk. Samtidig vektlegges at kvalitetsutvikling først og fremst skjer i den enkelte skole og lærebedrift. Meldingen signaliserer en forskyvning av fokus over mot det lokale handlingsrom og utnyttelse av dette. Resultatene avhenger av den samlede innsatsen på skolenivå, kommunenivå og nasjonalt nivå.

Meldingen annonserer ikke konkrete endringer i gjeldende lov- og forskriftsverk. Det utfordres til lokalt utviklingsarbeid gjennom aktiv utnyttelse av eksisterende handlingsrom innenfor dagens regelverk, samt til forsøk som går ut over rammene i lov og forskrifter, hjemlet i ny opplæringslov. Departementet vil bl.a. på grunnlag av erfaringer med lokalt utviklings- og forsøksarbeid vurdere behovet for eventuelle endringer i lovverket de nærmeste årene.

II Økonomi og budsjett

Flere spørsmål tar opp økonomien knyttet til ulike forslag i meldingen. Generelt vil departementet vise til at forslagene skal realiseres ved prioriteringer innenfor dagens budsjetttrammer og innenfor det ordinære øko-

nomiske overføringssystemet. En vil bruke FoU-midler, utviklingsmidler og etterutdanningsmidler. Programmene for forsøks- og utviklingsarbeid i grunnskolen og i videregående opplæring skal finansieres over hhv kapittel 0228 Kvalitetsutvikling i grunnskolen og kapittel 0238 Kvalitetsutvikling i videregående opplæring. Det settes også i gang et felles IKT-prosjekt for grunnskole og videregående opplæring som i 1999 er finansiert over kapittel 0238 og kapittel 0249 IT i utdanningen. Jf også spørsmål 35.

Den statlige satsing vil på ordinær måte måtte vurderes i forbindelse med de årlige budsjettprosessene.

Økonomiske forhold vil bli kommentert ytterligere i svarene på de enkelte spørsmålene.

III Rammer for Nasjonalt utviklingscenter

På side 60 går departementet på en side gjennom de administrative og økonomiske konsekvensene for en reform som den selv mener er fornyende, fleksibel, et oppgjør med det gamle m.m. Slik denne siden leses fremgår det at utviklingssenteret skal få overført sine stillingshjemler og driftsmidler fra departementet, at den nasjonale strategiene for vurdering og kvalitetsutvikling skal skje innenfor dagens økonomiske rammer, og at det som kan være aktuelt er fra 3-5 millioner kroner til dekning av overgangskostnader. En ber om å få bekreftet dette.

Ved å samordne de ressurser som i dag ligger i Eksamenstet, Nasjonalt læremiddelsenter og departementet, vil en oppnå en effektiviseringsgevinst som gjør det mulig å dekke oppgavene innenfor dagens budsjetttrammer, jf også spørsmål 6.

- Alle ansatte i Nasjonalt læremiddelsenter og Eksamenstet blir overført til utviklingssenteret.
- For å ivareta oppgaver som blir overført fra departementet til utviklingssenteret, vil dessuten et nødvendig antall stillinger bli overført fra departementet til utviklingssenteret.
- De driftsmidler som er nødvendige for å ivareta oppgavene i utviklingssenteret, vil bli overført fra departementets ulike budsjettkapitler.
- Ut fra foreliggende anslag beregnes overgangskostnadene ved å flytte personale og utstyr til nye lokaliteter og etablering av utviklingssenteret til mellom 3 – 5 mill kroner.

Departementet vil komme tilbake med forslag til håndtering av de budsjettmessige konsekvenser i forbindelse med budsjettet for 2000.

Utviklingssenterets oppgaver er omtalt under spørsmål 12.

IV Oppfølgingen av Moeutvalget

Meldingen refererer ved flere høve til Moeutvalgets innstilling, som også legges ved som vedlegg. Hvilke av premissene fra dette utvalget har meldingen tenkt å ta til følge, og hvilke forslag fra utvalget støtter Regjeringen, eventuelt forkaster?

Svar

Det er i meldingen bred tilslutning til de premisser som Moe-utvalget legger til grunn.

Det vises bl.a. til at

- grunnskole og videregående opplæring ses i sammenheng
- strategien for nasjonal vurdering og kvalitetsutvikling omfatter alle nivåer
- ansvarsdelingen mellom stat, kommune/fylkeskommune og skolenivå videreføres
- utvikling av redskaper til bruk i vurderingsarbeidet lokalt er en viktig statlig oppgave
- oppfølgingen av kommunene/fylkeskommunene skal skje gjennom statlig veiledning og tilsyn
- elevenes læringsutbytte, arbeidsprosesser, læringsmiljø vektlegges
- eleven og lærlingen må trekkes aktivt med i egen læringsprosess
- diagnostiske kartleggingsprøver er et godt hjelpemiddel som grunnlag for tilpasset opplæring
- rektorenes kompetanse og pedagogiske ledelse er viktig
- økt skoleforskning trengs for å få et bedre kunnskapsgrunnlag for tiltak og praktisk-pedagogiske problemstillinger og klasseromsforskning står sentralt
- internasjonale undersøkelser bidrar til økt kompetanse på vurderingsfeltet
- den skolebaserte vurderingen har en sentral funksjon og kan også benyttes som ledd i ekstern vurdering av den enkelte skole på prioriterte områder
- veiledning og besøk av eksterne ressurspersoner ved den enkelte skole er et korrektiv som gir nye impulser og bidrar til økt innsikt som grunnlag for forbedringstiltak
- statlige organer og deres arbeid og organisering av vurderingsarbeidet må samordnes
- statens utdanningskontorer har en sentral rolle i det statlige arbeidet med vurdering, tilsyn og kvalitetsutvikling

Av utvalgets ulike forslag er det svært få forslag som ikke helt eller langt på vei følges opp i meldingen. Meldingen går ikke så langt som Moe-utvalget når det gjelder pålegg om datainnhenting og bruk av tester, prøver og indikatorer. Dette er i tråd med synspunktene fra en rekke av høringsinstansene. Konkrete forslag som ikke støttes, er:

- statlig utdanning av veilederkorps til bruk i tilsyn og veiledning
- bruk av karakter- og læringsstøttende prøver på barnetrinnet
- etablering av faglige kompetansesentra
- lovkrav om kommunal/fylkeskommunal pedagogisk veiledningstjeneste

V De enkelte spørsmålene

Svarene på de enkelte spørsmålene følger systematisk under. Der spørsmål berører samme tema er spørsmålene sett i sammenheng, slik at en kan gi tilstrekkelig bredde i svarene uten at en behøver å basere seg på mye gjentakelser. Det er da henvist i teksten til hvor svaret er plassert.

Spørsmål 1

Slik meldingen fremstår konkluderer Regjeringen med at det likeverdige skoletilbudet ikke er i fare og at forskjellene kommunene imellom ikke er for store. Hvilke virkemidler vil Regjeringen ta i bruk for å minske de forskjellene som en like fullt peker på er til stede?

Svar

Minstekravene til opplæringstilbudet er klargjort og presisert i den nye opplæringsloven. Når forskriftene til opplæringsloven er på plass til skolestart høsten 1999, vil det samlede regelverket for grunnskolen og den videregående opplæringen gi en god rettslig ramme rundt det likeverdige opplæringstilbudet.

Departementet vil understreke følgende:

- Lokale løsninger og forskjeller vil alltid finnes, som resultat av for eksempel geografiske, demografiske og strukturelle forhold, tilpasning til lokale behov eller ulike prioriteringer.
- Det er vanskelig å påvise klare og entydige sammenhenger mellom driftsutgifter pr elev og kvalitet på opplæringen. Meldingen peker likevel på det problematiske ved at enkelte kommuner over tid blir liggende i nederste sjikt når det gjelder ressursinnsats. Departementet vil via det statlige tilsynet ha særlig oppmerksomhet rettet mot slike kommuner.

Spørsmål 2

Regjeringen peker på at det er kvaliteten på relasjonene mellom lærer og elever som er avgjørende både for læring og trivsel. Hva vil Regjeringen gjøre for å bedre grunnlaget for å bedre slike relasjoner?

Spørsmål 3

Regjeringen vil sette skarpere lys på selve læringsprosessene i grunnskole og videregående skole[n]. Hva mener Regjeringen konkret med dette?

Spørsmål 4

Regjeringen foreslår ingen nye økonomiske incitamenter og hevder at det ovenstående er mulig innenfor

det samme økonomiske overføringssystemet som i dag eksisterer. Hvordan tenker Regjeringen seg både bedre relasjoner, mer fokus på læringsprosessen og heving av kvaliteten uten noen form for økonomiske virkemidler?

Svar

Spørsmålene refererer til ett av meldingens hovedfokus: å utvikle trygge læringsmiljø og gode læringsprosesser i klasserom og verksted. Meldingen slår fast at det ikke finnes entydige sammenhenger mellom økonomiske rammevilkår og læringsutbytte. Gode relasjoner må skapes, kanskje først og fremst gjennom fokus på bruken av tid; elevenes tid, foreldrenes tid og lærernes tid. Dette handler i hovedsak om et løpende og langsiktig arbeid for å fornye og endre holdninger og tradisjonelle organiserings- og arbeidsmåter. Gjennom lokalt forsøks- og utviklingsarbeid ønsker departementet å stimulere til alternativ organisering av opplæringen.

Meldingen skisserer flere statlige tiltak for å øke kunnskapen om hva som kjennetegner gode læringsmiljø:

- Didaktisk og fagdidaktisk forskning med vekt på klasseromspektivet, både som langsiktig programforskning i regi av Norges forskningsråd og som oppdragsforskning.
- Forsøks- og utviklingsarbeid som fokuserer på det daglige arbeidet i klasserom og verksted og som åpner for innsyn og samarbeid med foreldre og andre.
- Den forskningsmessige evaluering av Reform 97, som vil rette søkelys på læringsprosessene i grunnskolen
- Erfaringer fra forsøksprosjekt med å åpne klasserommet for eksterne ressurspersoner og samtalepartnere, jf meldingens kap 6.2.

Departementet er opptatt av å spre kunnskap og erfaring på ulike måter. Her nevnes spesielt:

- Prioritering av slike tema i etterutdanningsvirksomheten for lærere.
- Oppmerksomhet om system- og læringsmiljøperspektivet i det treårige praksisrettede kompetanseutviklingsprogrammet for tilsatte i PPT og skoleledere. Dette omfatter bl.a arbeid med sosiale og emosjonelle problemer, lese- og skrivevansker og sammensatte lærevansker, jf svar på spørsmål 7.
- Lærernes behov for metodiske arbeidsredskaper tenkes imøtekommet gjennom den foreslåtte nasjonale elektroniske ressursbanken som bl.a skal gi tilgang til hjelpemidler og gode ideer til bruk i lokalt vurderings- og utviklingsarbeid, jf svar på spørsmål 10.

Meldingen understreker også betydningen av at elever og foreldre trekkes aktivt inn i dette arbeidet. Her nevnes spesielt at det på dette området fra høsten

1999 settes i gang et treårig samarbeidsprosjekt mellom Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG) og KUF.

Tiltakene vil bli satt i gang innenfor de ordinære budsjettammer.

Det vises også til svar på spørsmål nr 9.

Spørsmål 5

Regjeringen ønsker flere alternative og mer fleksible modeller for ressursbruk i grunnskolen, først og fremst på ungdomstrinnet. Hvilke modeller tenker Regjeringen seg, og hva vil dette bety i praksis?

Spørsmål 29

Har departementet vurdert å øke lærer/voksentettheten spesielt på ungdomstrinnet?

Svar

Departementet lanserer i meldingen ikke en bestemt ressurstildelingsmodell som skal utprøves gjennom forsøket i 10-15 kommuner. Det er et hovedpoeng å få gjort erfaringer med ulike modeller. Kommunene som vil delta i prosjektet vil selv få muligheter til å påvirke modellvalget.

Målet med disse forsøkene er å oppnå både mer fleksibel bruk av timeressursene, og økt voksentetthet i de største klassene. Det er snakk om å knytte antall undervisningstimer pr klassetrinn pr skole nærmere opp mot antall elever på klassetrinnet, slik at antall delingstimer knyttes til antall elever på trinnet, ikke antall klasser. En slik tildelingsmodell vil

- gi muligheter for tettere lærerdekning i de store klassene
- gi skolen større frihet til å organisere elevene i grupper og muligheter for en mer fleksibel organisering av undervisningen, f.eks. bruk av små enheter

Departementet vil komme tilbake til nærmere rammer for forsøk for utprøving av ulike modeller for tildeling av timer på ungdomstrinnet i budsjettet for 2000. Spørsmålet om voksentetthet, inklusiv bruk av andre yrkesgrupper enn lærere, vil bli tatt opp i en egen melding om handlingsplan for lærerrekuttering.

Spørsmål 6

På side 9 i meldingen lister Regjeringen opp den statlige medvirkningen. Hvordan skal en dekke de ulike strekpunktene som fremheves innenfor dagens økonomiske og personellmessige rammer?

Svar

Spørsmål nr 6 må ses i sammenheng med andre spørsmål som direkte berører hvert av de sju punktene, jf spørsmål 4, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 32, 33, 34, 35 og 37.

Som det fremgår av meldingen, mener departementet at den statlige innsats først og fremst skal stimulere, støtte opp under og utfylle det lokale vurderings- og kvalitetsutviklingsarbeidet. De foreslåtte tiltakene skal ha en slik funksjon.

Kompetanse og ressurser til å ta ansvar for disse oppgavene finnes langt på vei allerede i den statlige utdanningsadministrasjon og på ulike poster i budsjettet. Departementet vil i sine budsjettdisposisjoner prioritere området. Det vises her konkret først og fremst til departementet, de statlige utdanningskontorene, Eksamenseksekratariatet og Nasjonalt læremiddelsenter. Departementet mener at det ligger et potensiale for videre utvikling og satsing på dette området gjennom å samordne de ressurser og oppgaver som i dag ligger på ulike steder, og at det derigjennom vil være mulig å løse oppgavene bedre enn i dag innenfor gjeldende personalmessige og økonomiske rammer.

Spørsmål 7

Det vises til [at] det skal settes inn kompetanseutviklingstiltak - hvem skal tiltakene gjelde for, når skal de settes i gang? Hvem skal betale?

Svar

Arbeidsgiver, dvs kommunene og fylkeskommunene, har hovedansvar for etterutdanning av sine arbeidstakere i grunnskolen og videregående opplæring og for finansieringen. Planlegging og gjennomføringen av det treårige kompetanseutviklingsprogrammet for PP-tjeneste og skoleledelse finansieres dels gjennom statlige midler, dels kommunale/fylkeskommunale midler. For å kunne utnytte eksisterende statlige etterutdanningsressurser best mulig, vil departementet arbeide for å videreføre midlene til kompetanseutvikling etter Reform 97 og til etterutdanning i den videregående opplæringen på dagens nivå, og at dagens ressurser til kompetanseutvikling for lærere og instruktører ses i sammenheng med den nasjonale strategien for utviklingsarbeid.

Tiltak knyttet til kompetanseutvikling i grunnskolen vil i ulik grad og på ulike områder omfatte skoleledere på kommune- og skolenivå, lærere i grunnskolen, lærere som gir grunnskoleopplæring til voksne, assistenter og annet personale - herunder PP-tjenesten og personalet i skolefritidsordningene. I forbindelse med innføringen av læreplanverkene er det gitt statstilskudd til kompetanseutvikling. Departementet tar sikte på å rette innsatsen mot praksisbasert etter- og videreutdanning på prioriterte områder som

- bruk av IKT i opplæringen
- faglig oppdatering – herunder organisering av innhold, arbeidsmåter og vurdering
- rådgivning

I tilknytning til innføringen av læreplanverkene for grunnskolen er det utviklet en struktur for gjennomføring av etterutdanningen som vil bli videreført. Statens utdanningskontorer har en sentral rolle. På initiativ fra departementet er det etablert nettverk mellom universiteter og høyskoler for etterutdanning av grunnskolelærere i fagene og for skoleledelsen. Nettverkene utarbeider opplegg for kompetanseutvikling fra 2000 som

legger vekt på at etter- og videreutdanningen skal være praksisnær, stimulere til egenrefleksjon og erfaringsutveksling. Oppleggene er utarbeidet med sikte på bruk av fjernundervisning ved hjelp av informasjons- og kommunikasjonsteknologi, og at utviklingsarbeid ved egen skole vil inngå som del av etter- og videreutdanningen.

Hovedvekten i etterutdanningsarbeidet i den videregående opplæringen vil bli lagt på:

- kompetanse om skole- og bedriftsbasert vurdering
- utvikling av modeller for praksisbasert etterutdanning på prioriterte innsatsområder som
 - differensiering av undervisningen
 - yrkesretting av allmenne fag, bl.a. gjennom prosjektarbeid
 - IKT som pedagogisk redskap
 - vurdering av fag- og svenneprøver (etterutdanning av prøvenemndsmedlemmer)
 - rådgiving og yrkesveiledning
 - voksenpedagogisk utviklingsarbeid

Dette er i samsvar med utpekte områder for videre satsing i tilstandsrapportene fra de statlige utdanningskontorene.

Det vises også til at det legges opp til bred skolering av foreldre som ledd i det treårige samarbeidsprosjektet mellom Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG) og KUF.

Spørsmål 8

Ekstern deltaking i lokalt vurderingsarbeid. Hvordan skal dette organiseres? Skal dette skje innenfor dagens rammer?

Spørsmål 37

Det skal gjennomføres et treårig nasjonalt forsøksprosjekt, og på s. 50 skisseres hvordan dette skal organiseres og gjennomføres, men det sies ingenting om økonomiske ressurser. Skal selve prosjektet gjennomføres innenfor eksisterende rammer, hvis ikke – hva vil det koste?

Svar

Hensikten med forsøket er å åpne klasserommet for eksterne ressurspersoner og bringe skolens personale i kontakt med grupper som observerer det som skjer ut fra sine ståsted og deltar i en vurdering av praksis med basis i sine forutsetninger. Forsøket vil både ha et vurderingsperspektiv og et veilednings- og utviklingsperspektiv.

Opplegget for forsøket vil drøftes mer konkret med bl.a. Kommunenes Sentralforbund og lærer-, foreldre- og elevorganisasjonene. Forsøket forutsettes lokalisert til 3-4 fylker, med organisatorisk forankring i de statlige utdanningskontorene. Et mindre antall skoler i et begrenset antall kommuner, i tillegg til fylkeskommunen, forutsettes å delta i hvert fylke. Både grunnskoler og videregående skoler vil bli involvert.

Erfaringene vil danne grunnlag for å vurdere oppfølging av forsøket, for eksempel gjennom mer permanente ordninger. Som nevnt i meldingen skal forsøket følges gjennom en uavhengig forskningsbasert evaluering. Rapporteringen vil inngå i den toårige utdanningspolitiske utviklingsmeldingen til Stortinget.

Forsøket med ekstern deltaking i lokalt vurderingsarbeid skal gjennomføres innenfor dagens budsjettammer. De økonomiske kostnadene ved gjennomføringen av en framtidig permanent ordning med ekstern deltakelse i lokalt vurderingsarbeid vil avhenge av forhold som omfang og hyppighet. I evalueringen av forsøket vil en måtte ta stilling til bl.a. spørsmål om forholdet mellom effekt og kostnader. Dette vil en derfor komme tilbake til i de årlige budsjettproposisjonene.

Spørsmål 9

Vurdering av læringsutbyttet - hvem skal vurdere, skal noen gis ekstra tid til dette arbeidet, i tilfelle hvordan skal det finansieres?

Svar

Forslagene til tiltak for å vurdere elevenes og lærlingenes utbytte av opplæringen er i hovedsak en videreføring av tiltak som gjennomføres allerede i dag, både på lokalt og nasjonalt nivå. Vurderingsoppgaver er forankret i forskrifter som omhandler vurdering, eksamen og fag- og svenneprøver og i læreplanene for de ulike fag. Utvikling av oppgaver til avgangsprøver, eksamener og fag-/svenneprøver i tråd med nytt læreplanverk for grunnskolen (L97) og videregående opplæring (Reform 94) har vært tillagt stor vekt.

Departementet forutsetter at de nasjonale oppgavene på dette området som hovedregel skal ivaretas av det foreslåtte nasjonale utviklingssenteret. I dag har Eksamensekretariatet hovedansvaret. Senterets arbeid med avgangsprøver m.v. vil bli sett i sammenheng med de utviklingsfunksjoner som det også vil få ansvar for.

Meldingen gir en oversikt over dagens praksis på området og viser hva departementet legger opp til i fremtiden når det gjelder bruk av undersøkelser, prøver etc. Det går derfor ikke nærmere inn på detaljer om dette her. Utfordringen for nasjonalt nivå vil være å tilbakeføre resultatene til skolene og kommunene på en slik måte at de kan brukes og følges opp i det lokale vurderings- og kvalitetsutviklingsarbeidet. Departementet ser på den elektroniske ressursbanken som et godt virkemiddel i denne sammenheng.

Innenfor dagens budsjettammer er det rom for de tiltakene på området vurdering av læringsutbytte som er foreslått videreført og videreutviklet. For øvrig vises det til svar på spørsmålene 33 og 35.

Spørsmål 10

Det skal utvikles nasjonal elektronisk ressursbank og møteplass - hva vil det koste?

Svar

Arbeidet med å utvikle en nasjonal elektronisk ressursbank og møteplass vil være en prioritert oppgave

for det nye utviklingssenteret. Ressurser og kompetanse vil i hovedsak sikres gjennom prioritering av disponible utviklingsmidler og bruk av senterets samlede kompetanse. Arbeidet skal samordnes med eksisterende baser på Skolenettet.

I Danmark har utviklingskostnadene forbundet med et tilsvarende prosjekt beløpt seg til DKK 2-3 mill. I tillegg beregnes det oppfølgings- og driftskostnader på ca DKK 400 000 hvert år de første par årene.

Spørsmål 11

Systematisk områdegjennomgang - skal dette skje fra departementet, via utdanningsdirektørene som jo fikk en nedgang i ressurser ved forrige budsjett, hva vil det koste?

Svar

I meldingen tar departementet til orde for å supplere eksisterende tilstandsvurderinger med mer systematisk gjennomgang av enkelte områder i utdanningssystemet. Data til slike gjennomganger kan hentes på ulike måter:

- Via rapporter fra statens utdanningsdirektører.
- Via forskingsarbeid og evalueringsrapporter.
- Via informasjon fra lokalbasert skolevurdering.
- Via innrapportering fra forsøket med eksterne ressursgrupper i vurderingssammenheng.

Dette er arbeid som allerede i stor utstrekning er ivarettatt i ordinær virksomhet. En forutsetter at det kan ivaretas innenfor de årlige budsjettammer.

Spørsmål 12

Det skal etableres et nasjonalt utviklingssenter for grunnskolen og videregående opplæring. Senteret skal ha eget styre. Kan departementet gjøre nærmere rede for senterets og styrets oppgaver og forholdet mellom departementet og styret, samt finansiering av nyordningen?

Svar

I meldingen legges det opp til at de oppgaver som i dag ligger i Nasjonalt læremiddelsenter og Eksamensekretariatet, vil bli overført til Nasjonalt utviklingssenter.

Nasjonalt læremiddelsenter har i dag:

- A) Forvaltningsoppgaver som omfatter:
 - Ansvar for godkjenning av lærebøker og forvaltning av tilskudd til utvikling og produksjon av læremidler. Godkjenningsoppgavene ivaretar Nasjonalt læremiddelsenter gjennom utstrakt bruk av eksterne konsulenter, men senteret står selv for den endelige godkjenningen.
- B) Utviklingsoppgaver som omfatter:
 - Ansvar for utvikling og kvalitetssikring av ulike læremidler og veiledningsmaterieill. I dette arbeidet benyttes også eksterne fagmiljøer

- Utvikling og tilrettelegging av læremidler for elever med særskilte behov
- Ansvar for distribusjon av trykte og elektroniske læremidler
- Utvikling av Skolenettet med tilhørende baseområder
- Miljøprogrammer
- Bruk av skolebibliotek i undervisningen i grunnskolen

Både forvaltnings- og utviklingsoppgavene krever godt kjennskap til læreplanverkene og situasjonen på læremiddelsiden.

Nasjonalt læremiddelsenter er et forvaltningsorgan med eget styre.

Eksamenssekretariatet har i dag:

- A) Forvaltningsoppgaver som omfatter:
- Ansvar for avvikling av avgangsprøver i grunnskolen og sentralgitte prøver i videregående opplæring, dvs både utarbeiding av oppgaver samt gjennomføring av prøvene
- B) Utviklingsoppgaver som omfatter:
- Analyse av erfaringer fra avholdte eksamener
 - Utarbeiding av kriterier for vurdering
 - Utvikling av retningslinjer for nye prøveformer og skoloring av sensorer

Eksamenssekretariatet er organisert som en del av Statens utdanningskontor i Oslo og Akershus.

Primæroppgavene til det nasjonale utviklingssenteret vil i hovedsak være:

- A) Utviklingsoppgaver som omfatter:
- Gjennomføring av oppdrag knyttet til evalueringer, forskning, forsøks- og utviklingsarbeid.
 - Ansvar for utarbeiding av læreplaner og veiledninger ut fra mål og retningslinjer trukket opp av departementet. Departementet vil som nå stå for den endelige fastsettingen av læreplanene.
 - Koordinering av arbeidet med innhenting av statistikk og andre styringsdata til bruk for både senteret, departementet og utdanningssektoren som helhet. Ansvaret for selve datainnhenting, som utføres av Statistisk sentralbyrå, blir ikke endret.
 - Utvikling av nye prøve- og vurderingsformer i elev- og lærlingvurderingen.
 - Utvikling av læremidler, f. eks. materiell til språkopplæring, temahefter og annet hjelpemateriell.
 - Ansvar for distribusjon av trykte og elektroniske hjelpemidler tilrettelagt for opplæringsbruk.
- B) Forvaltningsoppgaver som omfatter:
- Godkjenning av lærebøker.
 - Forvaltning av tilskudd til utvikling og produksjon av læremidler.

- Ansvar for avvikling av avgangsprøver i grunnskolen og sentralgitte prøver i videregående opplæring, dvs både utarbeiding av oppgaver samt gjennomføring av prøvene.

Dette innebærer at Nasjonalt utviklingssenter vil videreføre dagens ansvar for forvaltningsoppgaver som utføres av NLS og Eksamenssekretariatet. Både læremidler og prøver og eksamener er viktige ledd i kjeden som skal sikre gjennomføringen av de utdanningspolitiske mål.

Departementet har forutsatt at styret for Nasjonalt utviklingssenter skal ha et selvstendig ansvar innenfor de retningslinjer og fullmakter som departementet gir. Departementet vil utarbeide et eget reglement for styret og hovedinstruks for økonomiforvaltningen. De årlige tildelingsbrevene vil være viktige i styringsdialogen mellom departementet og styret. Styret skal ha et samlet ansvar for virksomheten. Styret skal ha ansvaret for resultatoppfølging og skal rapportere til departementet.

Departementet vil komme tilbake til Stortinget med forslag som gjør det mulig å fatte de nødvendige budsjettvedtakene for Nasjonalt utviklingssenter. Departementet tar sikte på at Nasjonalt utviklingssenter etableres fra 1.8.2000.

Departementet er opptatt av å finne en fornuftig balanse mellom utviklingsoppgaver og forvaltningsoppgaver. En tar i denne omgang ikke sikte på å overføre forvaltningsoppgaver til Nasjonalt utviklingssenter ut over det som tilligger NLS og Eksamenssekretariatet, men vil komme tilbake til Stortinget med nærmere vurdering av forvaltningsoppgavens karakter, slik at en ikke kommer i skade for å svekke den utviklings- og evalueringssfunksjon som skal være senterets primære oppgave.

Når det gjelder finansieringen av Nasjonalt utviklingssenter vises det til punkt III.

Spørsmål 13

På side 13 i meldingen går det frem at spesialundervisningen og det statlige støtte-systemet ble drøftet i St meld nr 23. Mener Regjeringen at den nevnte melding i tilfredsstillende grad drøftet hvordan en på den enkelte skole organiserer undervisningen for de elevene som trenger ekstra ressurser og at Stortinget gjennom den meldingen ble gitt bred informasjon om forholdene ved den norske grunnskole for elever med særskilte behov?

Svar

St meld nr 23 (1997-98) drøfter i hovedsak spørsmål omkring omfang, ressurser og organisering av det spesialpedagogiske tilbudet til barn, unge og voksne med særskilte behov, særlig med tanke på det faglige hjelpe- og støtteapparatet (PP-tjenesten lokalt, statlige spesialpedagogiske kompetansesentre mv.). I meldingens vedlegg blir det i tillegg gitt viktig informasjon om praksis i skolen når det gjelder organisering av under-

visningen for elever med særskilte opplæringsbehov, med grunnlag bl.a. i de foreløpige resultatene fra forskningsprogrammet "Spesialpedagogisk kunnskaps- og tiltaksutvikling".

Departementet mener likevel ikke at denne meldingen i bred forstand drøftet de spesialpedagogiske utfordringene i skolens hverdag. Tilpasset opplæring og differensiering er derfor blant de fire særskilt prioriterte utviklingsoppgavene som løftes fram i St meld nr 28. Disse spørsmålene vil bl.a. være sentrale i:

- Evalueringen av Reform 97.
- Forsøks- og utviklingsarbeid både i grunnskole og videregående opplæring.
- Videre forskning.
- Kompetanseutviklingsprogram for tilsatte i PP-tjenesten og for skoleledere.

Departementet vil på bakgrunn av ovennevnte komme tilbake til Stortinget med vurdering av disse spørsmålene, bl.a. i forbindelse med utdanningspolitiske redegjørelser og utviklingsmeldinger og i forbindelse med evaluering av Reform 97.

Spørsmål 14

Det fremgår av meldingen at 5 % av lærerårsverkene i skoleåret 1997-98 ble utført av lærere uten godkjenning. Som kjent har Stortinget vedtatt at disse lærerne gis mulighet for desentralisert utdanning på bakgrunn av sin realkompetanse. Regjeringen redegjør bare i begrenset grad hva en vil gjøre med en så alvorlig situasjon og en ber om en nærmere redegjørelse.

Svar

Departementet ser disse tallene som en utfordring og er innstilt på å sette inn tiltak for å redusere antallet årsverk utført av lærere uten godkjenning. Når saken er lite omtalt i meldingen, er det fordi departementet om kort tid i en egen melding vil legge fram en handlingsplan om sentrale spørsmål når det gjelder lærerrekuttering.

Spørsmål 15

Det vises til omtale av rektor-skoleledelse. Mange undersøkelser viser hvor avgjørende skoleledelsen er for læringsklimaet. Regjeringen har bare en meget kort omtale av et samarbeidstiltak med Kommunenes Sentralforbund. Men hva vil Regjeringen selv vektlegge når det gjelder skoleledelse? Her viser en også til Voksenåsen-erklæringen om mer tid til ledelse.

Svar

Departementet mener at en positiv utvikling på skolelederområdet forutsetter kontakt og samarbeid mellom stat og kommune. Det ble derfor i 1998 forhandlet frem en intensjonsavtale mellom KS og KUF om LUIS-programmet. Avtalen anbefaler at det opprettes samarbeidsforum på fylkesnivå som vurderer behov og tilrettelegging av skolelederopplæringen. Slike samarbeidsfora er nå etablert i de fleste fylkene.

Målet med LUIS-programmet er å bygge opp et tilbud som tilfredsstillende kommunenes og fylkeskommunenes krav til opplæring og utvikling av skoleledere. 23 universiteter og høyskoler deltar i utviklingsprogrammet som koordineres av Universitetet i Oslo. Arbeidet med det treårige kompetanseutviklingsprogrammet for PPT og skoleledere vil bli samordnet med LUIS-programmet. Som det fremgår i meldingen, vil departementet ta initiativ til en ny runde med Kommunenes Sentralforbund om innhold og opplegg for skolelederopplæring.

Ellers kan nevnes følgende:

- Etter forhandlinger med lærerorganisasjonene er minsteressursen til ledelse i grunnskolen fra 1. august 1998 økt med 6 prosentpoeng til hver skole, til en samlet kostnad på 53 mill kr. De sentrale avtalene på dette området angir minste ressursnivå. Kommuner/fylkeskommuner kan fritt øke ressursene ut over minstenivået.
- Lønn til skolelederne har vært prioritert ved lokale forhandlinger både i 1997 og 1998. Fra 1. mai 1998 er kommuner/fylkeskommuner også gitt anledning til på visse vilkår å gi rektorer inntil 10 pst mer lønn. Ved mellomoppgjøret i 1999 er dette utvidet til 20 pst og til å gjelde skoleledere generelt.

Spørsmål 16

Meldingen opplyser at det ikke er gjennomført systematisk innhenting av informasjon om hvordan de enkelte kommunene oppfyller kravet til skolefaglig kompetanse i sin administrasjon. Vil departementet sikre at en slik systematisk innhenting vil skje? Vil departementet også i denne forbindelse finne ut hvorfor den kommunale pedagogiske rettledningstjenesten blir bygget ned?

Svar

Departementet vil kommende år få kartlagt bedre hvordan lovpålegget om skolefaglig kompetanse i kommuneadministrasjonen over skolenivå blir ivare tatt. Dette spørsmålet, sammen med spørsmål knyttet til organisering og omfang av pedagogisk veiledning i kommunene, vil bli tatt opp gjennom utdanningsdirektørenes tilsynsdialog med kommunene.

Spørsmål 17

Meldingen har bare en kort omtale av skolebygg, og det kan virke som om det gis et inntrykk av at de fysiske forholdene rundt skolene er bra. Medfører dette riktighet?

Spørsmål 18

Når det gjelder elevenes arbeidsmiljø, vises det kort til Barneombudets rapport og at det er etablert en interdepartemental gruppe. Når det gjelder de fysiske forholdene, innklimaet og arbeidsvilkårene for elevene generelt, er dette viet stor oppmerksomhet i media over lang tid. Hva mener Regjeringen?

Spørsmål 19

Barneombudets rapport er ikke lagt ved som vedlegg og heller ikke nevnt i oversikten over dokumentasjon. Er den ikke blitt tatt på alvor av Regjeringen?

Svar

Som det framgår av meldingen har departementet merket seg at kommunene har lagt ned mye arbeid for å tilrettelegge skolelokaler den siste tiden. Departementet er fornøyd med at mange kommuner har foretatt en tilfredsstillende opprustning av skolebygg i kommunene i forbindelse med Reform 97. Alle seksår-ingene har fått plass i godkjente lokaler, og kommuner som tidligere har hatt problemer med manglende vedlikehold og investeringer har bedret på dette.

Det framheves imidlertid også i meldingen at en del bygningsmessige problemstillinger ikke er løst, bl.a. er det alvorlig at en del kommuner fortsatt har mye igjen før kravene i forskrift om miljørettet helsevern er oppfylt. Det vises i den forbindelse til rapporten fra Barneombudet, og hovedinnholdet i rapporten er gjengitt i meldingen.

Departementet vil vise til følgende:

- Forskrift om miljørettet helsevern vil bli fulgt opp med tilsyn fra Statens helsetilsyn og fylkeslegene, og gjennomføring av forskriften skal evalueres i 1999.
- Departementet har tatt initiativ til å etablere et samarbeid med Sosial- og helsedepartementet og Barne- og familiedepartementet, for å følge utviklingen på dette feltet.

Spørsmål 20

Det går fram av meldingen at 7 % av elevene som får spesialundervisning etter enkeltvedtak, får denne undervisningen utenfor hjemmeskolen og/eller hjemmekommunen. En ber om nærmere orientering om slik opplæring har skjedd med basis i foreldre og elevs eget ønske, i det en også viser til opplæringslovens paragraf 8.1.

Spørsmål 21

I årsrapportene fra utdanningskontorene har det kommet 187 klager med bakgrunn i nærhetsprinsippet, 31 fikk medhold. Kan departementet gi en orientering om det var fellestrekk ved de som fikk avslag, og hvilke typer spesialundervisning det her var snakk om?

Svar

Departementet har ikke informasjon om det foreligger tilfeller der det mangler samtykke til spesialundervisning utenfor hjemmeskolen.

Opplæringsloven trer ikraft 1.8.1999, men likevel slik at den skal gjelde for alle enkeltvedtak og forskrifter om elevenes rettigheter og plikter i skoleåret 1999/2000. De tallene det vises til i meldingen på dette punktet, gjelder vedtak forut for opplæringslovens ikrafttredelse, og vedtakene har således ikke vært regulert av opplæringsloven § 8-1.

I meldingen er det vist til årsrapportene fra utdanningskontorene for 1997. Klagesakene er knyttet til skoleplassering generelt og gjelder også elever som ikke skal ha spesialundervisning.

I en annen undersøkelse samlet departementet inn 43 klagesaker knyttet til nærhetsprinsippet fra utdanningskontorene. Sakene var fra høsten 1997, og var et ledd i departementets oppfølging av den nye bestemmelsen om nærhetsprinsippet som Stortinget vedtok sommeren 1997. Kun én av de innsamlede klagesakene var knyttet til en funksjonshemmet elevs særlige forhold.

Spørsmål 22

I kapitlet 3.2.11 prinsippet om gratis skole oppgir 80 % av kommunene at når det gjelder ekskursjoner og leirskoler tas det egenbetaling, og 9 % opplyser at en tar egenbetaling når det gjelder lærebøker. Det går ikke frem hva som er Regjeringens mening, hva den vil gjøre og hva det vil bety rent økonomisk?

Svar

Departementet legger til grunn at gratis grunnskoleopplæring er kommunenes ansvar og må dekkes innenfor kommunenes økonomiske rammer. Undersøkelsen om egenbetaling i skolen ble gjennomført skoleåret 1996-97 og er fulgt opp i F-120-97. Utdanningsdirektørene er bedt om å føre tilsyn med at all obligatorisk opplæring er gratis, jf St prp nr 1 (1997-98).

Regelen om gratisprinsippet i § 2-1 i opplæringsloven er en videreføring av reglene i grunnskoleloven, jf for øvrig Ot prp nr 46 (1997-98) og komiteens innstilling, der flertallet legger vekt på at elevene ikke skal betale for ekskursjoner eller undervisning ved leirskoleopphold, men at en kan ta betaling for skoleturer og andre reelt frivillige tilbud. Det er viktig å følge denne utviklingen nøye og departementet vil følge opp eventuelle brudd på gratisprinsippet gjennom statlig tilsyn etter opplæringsloven § 14-1.

Spørsmål 23

På side 18 vises det til at Stortinget har bevilget 100 millioner kroner i 97 og 98 til innføring av det nye læreplanverket, midlene skulle blant annet gå til elektroniske læremidler. Stortinget hadde forutsatt bevilgninger over tre år. Anser departementet behovet for dekket?

Spørsmål 24

Departementet opplyser at undersøkelser fra SSB viser at utstyrssiden for informasjons- og kommunikasjonsteknologi er blitt bedre. På barnetrinnet er det 22 elever pr PC, på ungdomstrinnet 16 og i den videregående skole 6 elever pr PC. Her vises til Voksenåsen-erklæringen om å trappe opp innsatsen for å nå full PC-dekning. En ber om å få opplyst hva Regjeringen vil gjøre for å nå sine egne mål og innen hvilken tidsfrist da det ikke fremgår av meldingen?

Svar

Som en del av budsjettforliket i forbindelse med behandlingen av St prp nr 1 (1998-99) ble ekstraordinært tilskudd til læremidler avvirket ett år tidligere enn opprinnelig planlagt. Denne tilskuddsordningen skulle bidra til at kommunene anskaffet læremidler utover godkjente lærebøker i forbindelse med innføring av nye læreplanverk i grunnskolen. Tilskuddsordningen var mao et supplement til den kompensasjonen kommunene mottar via rammetilskuddet til dekning av merutgifter til lærebøker i forbindelse med de nye læreplanverkene. Disse to årene var det for øvrig ikke tilstrekkelig med søknader til at midlene ble utnyttet fullt ut.

I St meld 24 (1993-94) Om IT i norsk utdanning er det lagt opp til en klar ansvarsdeling mellom statlig nivå og kommunalt og fylkeskommunalt nivå når det gjelder ulike sider ved IKT i utdanningen. Det er for eksempel kommunenes og fylkeskommunenes ansvar å sørge for at skolene har nødvendig IKT-utstyr. I meldingen slås det fast:

- I videregående opplæring er utstyrssituasjonen i gjennomsnitt relativt god, selv om det fortsatt er lokale forskjeller.
- I grunnskolen er det betydelige forskjeller fra skole til skole og fra kommune til kommune. Utviklingen er imidlertid positiv på den måten at det i mange kommuner er utarbeidet planer for innkjøp av utstyr og etterutdanning av lærere. Meldinger fra utdanningskontorene viser at det skjer en bedring i maskintettheten. Det er imidlertid ikke fastsatt bestemte frister eller måltall for PC-dekningen i grunnskolen.

Regjeringen har tatt initiativ til en ordning for overføring av brukt utstyr fra næringslivet til skolen. Planen er at maskinene skal samles inn, kvalitetskontrolleres og evt oppgraderes og utstyres med standard programvare før de tilbys skolene til en rimelig pris. En operatør vil få ansvar for å drive ordningen etter en anbudsrunde.

Arbeidet med å integrere IKT som et pedagogisk hjelpemiddel i skolen er en viktig utviklingsoppgave. I løpet av 1999 vil departementet utarbeide en revidert handlingsplan for IKT i utdanningen, som skal erstatte den nåværende Handlingsplan for IT i utdanningen 1996-99. Denne planen vil beskrive regjeringens prioriteringer på dette området.

Spørsmål 25

Regjeringen viser til at bare tilskuddene til skolefritidsordningene og til språklige minoriteter blir gitt som øremerkede tilskudd. Vil Regjeringen vurdere flere øremerkede tilskudd innenfor for eksempel skoleledelse, veiledningstjeneste, spesialundervisning, inneklima eller andre områder for å sikre at de sentrale mål som er satt kan bli fulgt opp og for å sikre likeverdige tilbud?

Svar

Meldingens henvisning til skolefritidsordninger og språklige minoriteter er bare eksempler på spesielle områder med egne øremerkede tilskudd. Det finnes flere enn disse i dag. Departementet har ikke planer om å innføre nye øremerkede ordninger, slik det bl.a. gis eksempel på i spørsmålet.

Spørsmål 26

Regjeringen konkluderer med at det ikke er grunnlag for å legge frem endringer i finansieringssystemet for kommunesektoren. Regjeringen synes å mene at likeverdheter mellom skoler og kommuner når det gjelder skoletilbud og undervisnings kvaliteten, ikke er truet. I Voksenåsen-erklæringen bebudet Regjeringen gjennomgang av kriteriene som en viktig oppgave. Er det slik at de eksisterende ordningene faktisk har vært og er tilfredsstillende etter Regjeringens oppfatning?

Svar

Det foreslås ikke nye tiltak rettet mot finansieringen av kommunesektoren i meldingen. som følge av påviste forskjeller i ressursinnsats til skolen, jf også svar på spørsmål 1.

Departementet vil understreke at en har kontinuerlig oppmerksomhet rettet mot kriteriene i inntektssystemet. Kriteriene i inntektssystemet ble siste gang gjennomgått av Rattsøutvalget, jf NOU 1996: 1. Utvalgets forslag ble fulgt opp i St prp nr 55 (1995-96) Om kommuneøkonomien 1997 m v, jf Innst S nr 286 (1995-96). Rattsøutvalget behandlet finansieringen av kommunesektoren i sin helhet i NOU 1997: 8. Denne ble fulgt opp i St prp nr 60 (1997-98) Om kommuneøkonomien 1999 m v, jf Innst S nr 250 (1997-98).

Kommunal- og regionaldepartementet har bl a nylig sendt en rapport som vurderer nye bosettingskriterier i kostnadsnøkkelen på høring. Departementet vil følge dette arbeidet nøye også med oppmerksomhet på grendeskolenes situasjon. Regjeringen varsler i St prp nr 69 (1998-99) Om kommuneøkonomien 2000 m v at en vurdering av behovet for å foreta endringer i kostnadsnøkkelen som følge av arbeidet med nye bosettingskriterier vil bli lagt fram i kommuneøkonomiproposisjonen for 2001. Regjeringen følger også opp de vedtak som ble fattet ved Stortingets behandling av Rattsøutvalgets utredninger, bl a trappes inntektutjevningen opp fram til 2001 og selskapsskatten bortfaller som kommunal skatt fra 1999, slik at forskjellene mellom kommunene i skatteinntekt pr innbygger reduseres sammenliknet med det som er grunnlaget for analysen i meldingen.

Spørsmål 27

Regjeringen understreker at for å forklare forskjellene i læringsutbyttet må oppmerksomheten rettes mot det som skjer i møte mellom elev-lærer og mellom elevene i klasserommet. Materialet viser også mer av negative holdninger på ungdomstrinnet enn på barnetrinnet. Dette er forhold som departementet vil sette i

fokus. Men hva vil konkret bli foretatt, og da tenker en ikke på diagnostiske prøver som det er vist til, men nettopp relasjoner og læringsprosesser?

Svar

Det er behov for å fornye praksis når det gjelder organisering og arbeidsmåter som kan gi trygghet og trivsel i klasserommet. Handlingsrommet innenfor gjeldende lov- og regelverk må utnyttes aktivt. Der handlingsrommet blir for trangt, kan det åpnes for forsøk i samsvar med den nye forsøkshjemlen i opplæringsloven (jf § 1 – 4) for å bryte gamle grenser og erstatte tradisjonelle mønstre og opplegg.

Departementet ser et spesielt behov for å gå nærmere inn på situasjonen på ungdomstrinnet og vil komme tilbake til Stortinget med en omhandling av dette neste år. Departementet er opptatt av at mange forsøks- og utviklingstiltak bør være rettet inn mot å fornye praksis på ungdomstrinnet. Samarbeid med foreldre, andre etater og organisasjoner skal medvirke for å sikre bredden i tiltakene. I de ungdomsskolehøringene som Barneombudet har gjennomført har ungdomsskoleelever gitt uttrykk for at opplæringen er for ensformig med for lite variasjon i arbeidsmåter. Det må være mer prosjektarbeid og mange ønsker å få være med å bestemme mer og bli tatt mer på alvor av de voksne, f.eks. ved å være med å planlegge undervisningen sammen med lærerne. Elevene skal trekkes aktivt med i det lokale utviklingsarbeidet for å være med å realisere viktige føringer i L97:

- Elevene skal være med å planlegge og ta ansvar for egen læring.
- Elevene skal få oppgaver som er knyttet til interesser, og som er aktuelle for det alderstrinnet elevene er på.
- Det skal være et stort innslag av praktiske aktiviteter og arbeidsmåter.
- Elevene skal få bred erfaring med prosjektarbeid.

Departementet viser her til prosjektet "Entreprenørskap på timeplanen". Det er viktig at skolene motiverer barn og ungdom til å bli kjent med og ta i bruk lokale ressurser. Det nevnes også at en målrettet og offensiv satsning på IKT som redskap til å fornye arbeids- og læringsprosessene er spesielt viktig på ungdomstrinnet.

For øvrig vil departementet vise til at det skal settes i gang forsøk med å prøve ut ulike modeller for tildeling av timer til ungdomstrinnet, jf svar på spørsmål 5, for å stimulere til større fleksibilitet i opplæringa. En kan dermed lettere veksle mellom større og mindre enheter, blant annet mellom arbeid individuelt, i grupper, klasser og storklasser.

Det vises også til svar på spørsmål 2, 3 og 4.

Spørsmål 28

På side 32 viser meldingen til undersøkelse av Nordahl og Sørli som peker på at de lærerne som

viser engasjement og interesse også opplever minst problematferd blant elevene. Er dette en oppfatning departementet deler? Hvis ja, hva kan da bli gjort innen klassens egne opplegg, istedenfor å sende elevene til alternative opplegg på bakgrunn av at lærerne ikke makter oppgaven?

Svar

Departementet har i meldingen understreket lærens betydning for et godt læringsmiljø.

Problematferd i skolen er et sammensatt problem, som skolen først og fremst må arbeide målrettet med som ledd i innsatsen for et bedre klasse- og læringsmiljø. Dette er også i tråd med de forskningsresultater som det vises til i spørsmålet. Det vises ellers bl.a. til svaret på spørsmålene 2, 3 og 4.

Departementet peker i meldingen på området negativ atferd i form av bl.a. mobbing og vold som ett prioritert utviklingsområde. Temaet vil bl.a. ha en sentral plass i det treårige kompetanseutviklingsprogrammet for PP-tjenesten og skoleledere. Utvikling av sosial kompetanse hos elevene er en viktig del av dette. Sosial kompetanse er et vidt begrep som inkluderer ferdigheter, holdninger og evne og vilje til å mestre samspill med andre. Dette er en viktig forutsetning for læring og trivsel i skolen.

Regjeringen setter i 1999 i gang et bredt forsøksprogram i 10 kommuner for å bidra til offensiv satsing på oppvekstmiljøet. Ansvarliggjøring av foreldre blir vektlagt. Det vises konkret til program som "Steg for steg" og "Skolemeglings-programmet". Det siste er et samarbeid mellom Justisdepartementet og Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Alle landets grunnskoler vil fra i år få tilbud om kompetanse i skolemegling, og vil deretter kunne ta i bruk megling som metode for konfliktløsning. Videregående opplæring knyttes til prosjektet høsten 1999.

Spørsmål 29.

Det vises til svar under spørsmål 5.

Spørsmål 30

Når det gjelder forskjellene imellom skoler som bruker inkluderende og ekskluderende tiltak ved tilpasset opplæring, ber en om departementets syn. En ber også om departementets syn på de ulike tiltak som tar sikte på å single ut elevenes problemer og svakheter, enten det gjelder skrive- og lesevansker, emosjonelle vansker m.v. og hvordan dette står i forhold til en metode som mer skal vektlegge selve læringsprosessen, altså en mer positiv tilnærming. Vil Regjeringen gå kritisk gjennom de utviklingstiltakene som skal settes i gang, med sikte på å sikre at de gjenspeiler det samme, nemlig vektleggingen av hvordan barn og unge positivt lærer, enn hva som negativt "feiler" dem?

Svar

Departementet ga i St meld nr 23 (1997-98) uttrykk for at tilpasset opplæring, så langt det er mulig, bør gis

gjennom differensiert opplæring, fleksibel organisering og bruk av pedagogiske styrkingsressurser. Spesialundervisning etter enkeltvedtak bør ikke bli en løsning en baserer seg på for en stor del av elevene, men først og fremst en løsning for de få med store lærevansker. Differensiering og tilpassing av opplæringa skal være et sentralt utviklingsområde i det videre arbeid med en nasjonal strategi for skolevurdering og kvalitetsutvikling.

Departementet er opptatt av at utviklingstiltakene på dette området skal ha som mål å utvikle praksis i skolen. Best mulig læring hos elevene, i vid forstand, forutsetter tilrettelegging av opplæringen som bygger på innsikt i og kunnskap om hvordan barn og unge positivt lærer. Derfor må tilretteleggingen for opplæringen i forhold til den enkelte elevs behov bygge på elevens sterke sider og mestringmuligheter. Det forutsetter et kritisk og kreativt blikk på skolens organisering av opplæringen med sikte på fornyelse og forbedring.

Tilrettelegging av opplæring for barn og unge med særskilte behov er et samlet ansvar for skolen. Det handler ikke bare om å tilpasse opplegget for det faglige arbeidet, men om å bygge et inkluderende og trygt lærings- og oppvekstmiljø i vid betydning. Bruken av IKT i denne sammenheng må videreutvikles. Det er planlagt tiltak både i form av utviklingsprosjekt og kompetansehevingstiltak med sikte på å bidra til realisering av den inkluderende skole:

- Det er i svaret til flere av spørsmålene vist til det 3-årige kompetanseutviklingsprogrammet som har som mål å oppkvalifisere skoleledere og tilsatte i PP-tjenesten for stadig mer krevende differensieringsoppgaver.
- Det vil bli iverksatt en rekke utviklingsprosjekter i grunnskolen der tilpassing av opplæringen vil stå sentralt.
- Det vil bli iverksatt et prosjekt i videregående opplæring for å realisere mål om tilrettelegging, differensiering og yrkesretting av allmennfag i opplæringen.

Spørsmål 31

Med utgangspunkt i § 2-3 i loven vil en legge opp til større mangfold og fleksibilitet. Det nevnes at dette muligens kan bli hindret av forskriftene. En ber om nærmere klargjøring, da Stortinget som kjent bare legger til rette lovsiden, og forutsetter at forskriftene gjenpeiler loven.

Svar

Departementet er opptatt av å tilpasse forskriftene om læreplanverket til de rammer som Stortinget har vedtatt i den nye opplæringsloven § 2-3. Disse forskriftene vil bl.a. løse noe på bindingene ved å gi frihet til å flytte lærestoffet innenfor hovedtrinnene i grunnskolen. Departementet vil bl.a. aktivt innhente tilbakemelding på hvordan praksis i hverdagen påvirkes av at hele læreplanen for grunnskolen er gitt status som forskrift,

jf side 36 i meldingen, og eventuelt foreta en oppmykning på dette feltet.

For øvrig vises her til generell omtale under punkt I.

Spørsmål 32

Det fremgår at utdanningskontorene nå skal få et mer aktivt og målrettet tilsynsansvar. Vil ikke dette føre til noen økonomiske uttelling, slik departementet ser det?

Svar

Tilsynsrollen til utdanningskontorene skal prioriteres innenfor eksisterende økonomiske rammer. Samordning og forenkling mht rapporteringsrutiner er ment å skulle frigi ressurser til mer aktivt og målrettet tilsyn, jf kap 6.3 i meldingen. Det vises for øvrig til meldingens utredning av økonomiske konsekvenser på side 60.

Spørsmål 33

Departementet legger opp til at skole, lærebedrift, kommune, fylkeskommune og stat i fellesskap skal legge en nasjonal plan for vurdering og kvalitetsutvikling. Det vil dreie seg om virkemidler som kompetanse-tiltak, kollegabasert rettleiing, kjennetegn på kvalitet, hjelpemidler, opplegg for bedre elev og foreldredeltaking, brukerundersøkelser, klasseromsforskning, forskning, bruk av eksamen m.m. Hvem skal ha det overordnede ansvaret for tilrettelegging, og siden meldingen ikke går inn for noen økte ressurser - hvilke tiltak skal nedprioriteres innenfor de eksisterende rammene?

Spørsmål 36

På side 45 og 46 hevder Regjeringen at arbeidet med en nasjonal strategi for vurdering og kvalitetsutvikling kan bygge på de opplegg som allerede er utviklet i dag. Det trengs imidlertid nye samordningsgrep ved at det utarbeides målrettet arbeid i den enkelte læresituasjon. Hvordan er dette tenkt gjort og av hvem, skal det settes av tid til et slikt arbeid, og i tilfelle hva er det beregnet å koste?

Svar

Departementet legger til grunn at det i spørsmål 36 ved en inkurie er skrevet læresituasjon og ikke læreinstitusjon, jf side 45 og 46 i meldingen.

Departementet vil vise til omtalen av den nasjonale strategien for vurdering og kvalitetsutvikling på side 44-45 i meldingen:

"I tidlegare dokument om systematisk vurdering i grunnskole og videregående opplæring har omgrepet "nasjonalt vurderingssystem" vore brukt. Departementet bruker i denne meldinga i staden nemninga "ein samla nasjonal strategi for vurdering og kvalitetsutvikling". Det handlar ikkje om å byggje opp eit felles nasjonalt system for vurdering og kvalitetsutvikling som skal nyttas på alle nivå, men om å vidareutvikle og sjå i samanheng forskjellige former for tiltak på området – i regi av den enkelte skole og lærebedrift, den enkelte kommune og fylkeskommune som lokalt

driftsansvarleg eller staten – som nasjonalt ansvarleg for all offentlig opplæring."

Departementet ønsker en helhetlig satsing på tiltak for kvalitetsutvikling i skole og lærebedrift. Skole og lærebedrift, kommune og fylkeskommune og stat i fellesskap kan, med en hensiktsmessig arbeidsdeling, heve kvaliteten på opplæringen. Tiltakene som er nevnt er knyttet til ulike nivåer i opplæringen og utgjør elementer i en helhetlig strategi for kvalitetsutvikling. Det overordnede ansvaret må ligge i departementet.

Departementet mener at statens fremste oppgave og overordnede ansvar her er å være pådriver og tilrettelegger for det lokale fornyings- og utviklingsarbeidet. Kjernen i dette er at lokalt nivå ikke skal pålegges en fast metodikk, men gis et tilbud gjennom statlige tiltak som ved bruk kan bidra til å fremme det vurderings- og utviklingsarbeidet som er påkrevet. F.eks. satses det på elektronisk basert støttemateriell og informasjonsflyt. En nasjonal elektronisk ressursbank vil gi helt nye muligheter for å tilby hjelpemidler, spre informasjon og drive erfaringsutveksling. Ikke minst viktig er mulighetene til å velge ut og sette sammen informasjon og hjelpemidler etter lokale behov og prioriteringer.

På skolenivå er skole- og bedriftsbasert vurdering forskriftsfestet. Den nye opplæringslovens § 14-1 gir hjemmel for å forskriftsfeste evaluering av opplæringsvirksomhet som er omfattet av loven. I de nye forskriftene er det foreslått å videreføre gjeldende ordning. Det vil bli slått fast at det er kommunenes og fylkeskommunenes ansvar å påse at skolene driver skole- og bedriftsbasert vurdering. Dette er en sentral oppgave for skoleledelsen.

Det arbeidet som er gjort og som gjøres på lokalt plan, skal danne utgangspunktet for fortsatt kvalitetsutviklingsarbeid. Departementet ønsker å stimulere til forsøk med alternative organiseringsformer i skolen, både innenfor eksisterende rammer og handlingsrom og med grunnlag i egen forsøkshjemmel, jf § 1-4 i den nye opplæringsloven.

Gjennomføringen av den nasjonale strategien for vurdering og kvalitetsutvikling innebærer ikke en nedprioritering av eksisterende tiltak, men omprioriteringer og en bedre samordnet bruk av ressurser inn mot arbeids- og læringsprosessene i opplæringen og en delvis fornying av virkemiddelbruken.

Spørsmål 34

Departementet understreker viktigheten av å ta i bruk læringsarenaene utenfor skolen, i naturen, i arbeidslivet, i lokalsamfunnet. Departementet vil også på s. 38 ha en offensiv satsing på informasjonsteknologi som virkemiddel for å fornye læringsprosessene. Hva skal nedprioriteres, hvis en ikke angir finansiering?

Svar

Når departementet understreker bruk av læringsarenaer utenfor skolen, i naturen, i arbeidslivet og i lokalsamfunnet, innebærer dette en understreking av hvor

viktig det er å bruke de ressurser som er til rådighet i lokalsamfunnet, samtidig som skolen utvikles til et ressurscenter i nærmiljøet. Særlig er dette aktuelt i forbindelse med prosjektarbeid og ulike former for entreprenørskap. L97 legger klare føringer for en elevaktig skole både i de obligatoriske fagene og i arbeid på tvers av fagene i form av tema og prosjektarbeid. Både i praktisk prosjektarbeid som tilvalgsfag og i "elevenes valg" legges det opp til aktiv bruk av lokalsamfunnet som læringsarena. Dette skal ikke medføre ekstra utgifter for skolene.

I forbindelse med satsing på IKT som et middel for å fornye læringsprosessene, handler dette i stor grad om å bruke utviklingsprosjekter og kompetansehevingstiltak for å sette skolene og det pedagogiske personalet i stand til å utnytte eksisterende ressurser effektivt. Pedagogisk bruk av IKT i fagene er en vesentlig del av mange av etterutdanningstilbudene både innenfor Reform 94 og Reform 97. Innenfor Handlingsplanen for IT i utdanningen 1996-99 disponerer alle utdanningskontorene midler til utviklingsprosjekter og kompetansehevingstiltak i grunnskole og videregående opplæring. I tillegg har departementet etablert et forsknings- og kompetansenettverk for IT i utdanningen som koordinerer forskningsrelaterte utviklingsprosjekter med sikte på å øke kompetansen på dette området.

Det settes i 1999 i gang et utviklingsprosjekt som dekker både grunnskole og videregående opplæring og tar utgangspunkt i IKT. Målet er å få deltakende skoler til å ta i bruk de pedagogiske og organisatoriske muligheter bruk av IKT i opplæringen åpner for, og utvikle og spre kunnskap om dette. Prosjektet skal forankres i kommuner og fylkeskommuner. Forsknings- og kompetansenettverket for IT i utdanningen skal ha ansvar for faglig veiledning i prosjektet.

Bruk av læringsarenaer utenfor skolen er sterkt anbefalt i læreplanverket for grunnskolen og forutsettes å kunne gjennomføres innenfor de årlige budsjettammer. Den statlige prioriteringen på IKT-feltet vil måtte tas opp i forbindelse med de årlige budsjetter. Det vises for øvrig til svar på spørsmål 10, 24 og 33.

Spørsmål 35

Departementet vil ta initiativ til forpliktende samarbeid om et program for forsøks- og utviklingsarbeid. Hvordan skal det organiseres, hva vil det koste og hvordan skal det finansieres?

Svar

Mangfold i utfordringer må møtes med fleksibilitet i planlegging, organisering og tilrettelegging av opplæringen. Departementet ønsker å stimulere en slik utvikling gjennom det forsøks- og utviklingsarbeidet som settes i gang innenfor grunnskole og videregående opplæring de kommende år.

– I grunnskolen vil det bli tatt initiativ til et eget handlingsprogram for forsøks- og utviklingsarbeid igangsatt fra år 2000. Innhold, innretning og orga-

nisering av handlingsprogrammet vil bli drøftet nærmere med samarbeidspartene: Kommunenes Sentralforbund, lærerorganisasjonene og Foreldreutvalget for grunnskolen. Programmet skal være åpent og det skal gis stort rom for lokal utforming og gjennomføring. Det vil være ønskelig med prosjekt rettet inn mot de innsatsområdene som meldingen løfter frem. Det tas sikte på at programmet skal organiseres med Statens utdanningskontorer som sentrale samarbeidspartnere, og at det skal søke å aktivisere kommuner og skoler i kreativ innsats for å fornye og forbedre opplæringen innenfor de aktuelle områder. Det vil bli lagt vekt på at forsøks- og utviklingsarbeidet fokuserer på det som foregår i skole og klasserom.

- I videregående opplæring settes prosjektet "Differensiering og tilrettelegging i videregående opplæring" i gang i 1999. Prosjektet er spesielt rettet inn mot differensiering og yrkesretting av allmennfagene og skolebasert vurdering som utviklingsredskap. Prosjektets organisering drøftes for tiden

med fylkeskommunene, lærer- og elevorganisasjonene, Skolelederforbundet og Kommunenes Sentralforbund. Prosjektet skal forankres i fylkeskommunene og målet er å få med alle fylkeskommuner og samtlige videregående skoler.

- I tillegg vil det som ledd i oppfølging av Kompetansereformen bli iverksatt et program for utvikling av fleksible, tilpassede opplæringstilbud for voksne og omstilling av videregående skoler til ressursentre for lokalt arbeidsliv.

Programmene for forsøks- og utviklingsarbeid i grunnskolen og videregående opplæring vil bli finansiert over henholdsvis kap 0228, kap 0238 og kap 0249 (IKT). Det vises for øvrig til omtale under punkt II.

Spørsmål 36

Det vises til svar under spørsmål 33.

Spørsmål 37

Det vises til svar under spørsmål 8.